

ACADEMIA ROMÂNĂ

COMISIA DE ISTORIE A ORAȘELOR DIN ROMÂNIA

HISTORIA URBANA

Tomul XXXIII

2025

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

HISTORIA URBANA

Tomul XXXIII, 2025

SUMAR

DIN LUCRĂRILE SESIUNII DE COMUNICĂRI „MĂRIREA ȘI DECĂDEREA ORAȘELOR”,
ORGANIZATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ, COMISIA DE ISTORIE A ORAȘELOR
DIN ROMÂNIA, INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE SIBIU,
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU”
ȘI UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”,
CLUJ-NAPOCA, 20–22 Iunie 2024

PROCESE SOCIALE ȘI PROIECTE URBANISTICE

LÁSZLÓ SZABOLCS GULYÁS, <i>Immigration and Integration în Medieval Hungarian Market-Towns</i>	7
NATIA NATSVLISHVILI, <i>Central Garden in Kutaisi: The Unrealized Project of François Duvillers</i>	29
LINO BIANCO, <i>Spatial Planning Systems in Historical Capital Cities in Europe</i>	43

PATRIMONIUL ISTORIC – DINAMICĂ ȘI INTERPRETARE

MONICA DEJAN, ȘTEFAN DEJAN, <i>Decăderea curții domnești de la Suceava (secolele XVIII–XX)</i>	77
MÁTÉ TAMÁSKA, <i>Peisajul urban al recatolicizării în Regatul Ungariei și în Transilvania. Puncte de vedere pentru interpretarea patrimoniului istoric al secolului al XVIII-lea din orașele Vác și Gherla</i>	89
CLAUDIA-FLORINA PURDEA, <i>Die Entwicklung des Ehemaligen Fürstenpalast von Karlsburg (Alba Iulia) in Festungsplänen und Grundrissen aus dem 18. bis 20. Jahrhundert</i>	103
YVONNE TOADER, <i>Despre plasticitatea spațiului urban: o abordare a spațiului în transformare (Cartierul Evreiesc din București 1965–1989)</i>	135

CARTOGRAFIE ȘI TOPOGRAFIE URBANĂ

LAURENȚIU RĂDVAN, <i>Schițele hotarnice și începutul schimbării percepției asupra spațiului urban în Moldova (sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea)</i>	161
MIHAI-CRISTIAN AMĂRIUȚEI, MIHAI ANATOLII CIOBANU, <i>Un itinerar de marș de la Baia la Roșcani (1829)</i>	199
DAN DUMITRU IACOB, <i>Orașul Ploiești și câteva sate învecinate într-un plan militar din 1856</i>	225

ARHITECTURĂ ȘI MODERNIZARE URBANĂ

GEORGE M. CROITORU, CIREȘICA MICU-CROITORU, <i>Construcții reprezentative din perioada de început a modernizării edilitare a orașului Giurgiu</i>	257
VIOREL GHEORGHE, <i>Ordonanțele emise de Primăria Buzău și importanța lor în modernizarea orașului, până în 1916</i>	291
FLORENTINA MUREA-MATACHE, <i>Inginer Alfred Gottereau – privire generală asupra activității în România și contribuții asupra introducerii iluminatului cu gaz în București în a doua jumătate a secolului al XIX-lea</i>	305
LILIANA CAZACU, <i>Copșa Mică, 622 Years of History in Search of a New Identity</i>	331

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE

LAURENȚIU RĂDVAN (ed.), <i>A space between empires: town plans from Central and South-East Europe and their impact on the knowledge of the urban past</i> . Cluj: Editura Mega, 2025, 216 p. (ADRIAN-IONUȚ GÎLEA)	349
GABRIELLA OLASZ, <i>Tipologia așezărilor secuiești</i> . București: Editura ACS, 2024, 359 p. (Colecția științifică) (JULIA DERZSI)	351
ROBERT R. DENNDORF, <i>Stampele Moldovei istorice (sec. XVII – începutul sec. al XIX-lea), Album de imagini</i> . Chișinău: Editura Lexon, 2025, 302 p. (TUDOR GAIȚĂ)	354
ANDREI MELINTE, <i>Târgușoarele din Moldova (1774–1859). Studiu de caz: ținutul Iași</i> . Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2025, 311 p. (ALEXANDRU GOREA)	356
NICOLAE LASCU, <i>Bucureștiul modern (1831–1952). Dezvoltare și legislație urbană</i> . București: Editura Simetria, 2025, 254 p., h., pl., schițe, tab., fotografii (TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU)	359
RODICA CRIȘAN, <i>Reabilitarea patrimoniului construit. Teorie și tehnică</i> . București: Editura Ozalid, 2023, 356 p., h., pl., schițe, fotografii (TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU)	361
DANIELA STANCIU-PĂSCĂRIȚA, <i>Loisir în vremuri de pace și război. Germanii din Sibiu și Timișoara</i> . Cluj-Napoca: Editura Mega, 2024, 340 p., il., facs., tab., graf. (Colecția Teze de doctorat) (VASILE CIOBANU)	363
CEZAR PETRE BUIUMACI, <i>Orașul neterminat</i> . Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2024, 582 p. (ALEXANDRU NICOLAESCU)	365

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

<i>Sesiunea anuală a Comisiei de Istorie a Orașelor din România, Ediția a XXXI-a, Sibiu, 26–27 iunie 2025, online</i> (ALEXANDRU NICOLAESCU)	369
<i>Conferința Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor (ICHT), Ljubljana, 11–13 septembrie 2025</i> (DAN DUMITRU IACOB)	370

HISTORIA URBANA

Tomul XXXIII, 2025

CONTENTS

PROCEEDINGS OF THE COMMUNICATIONS CONFERENCE
“THE RISE AND FALL OF TOWNS”, ORGANIZED BY THE COMMISSION
FOR THE HISTORY OF TOWNS IN ROMANIAN, INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
AND HUMANITIES SIBIU, „GEORGE BARIȚIU” INSTITUTE OF HISTORY
AND “BABEȘ-BOLYAI” UNIVERSITY,
CLUJ-NAPOCA 20th–22th JUNE 2024

SOCIAL PROCESSES AND URBAN PLANNING PROJECTS

LÁSZLÓ SZABOLCS GULYÁS, <i>Immigration and Integration in Medieval Hungarian Market-Towns...</i>	7
NATIA NATSVLISHVILI, <i>Central Garden in Kutaisi: The Unrealized Project of François Duvillers .....</i>	29
LINO BIANCO, <i>Spatial Planning Systems in Historical Capital Cities in Europe .....</i>	43

HISTORICAL HERITAGE – DYNAMICS AND INTERPRETATION

MONICA DEJAN, ȘTEFAN DEJAN, <i>The Decline of the Princely Court of Suceava (18th–20th Centuries) ...</i>	77
MÁTÉ TAMÁSKA, <i>The Urban Landscape of Recatholization in the Kingdom of Hungary and Transylvania. Perspectives for Interpreting the Historical Heritage of the 18th Century in the Cities of Vác and Gherla .....</i>	89
CLAUDIA-FLORINA PURDEA, <i>The Transformations of the Former Princely Palace of Alba Iulia Revealed by Fortification Plans and Architectural Surveys from the 18th and 20th Centuries .....</i>	103
YVONNE TOADER, <i>On the Plasticity of Urban Space: An Approach to Transforming Space (The Jewish Quarter of Bucharest 1965–1989).....</i>	135

URBAN CARTOGRAPHY AND TOPOGRAPHY

LAURENȚIU RĂDVAN, <i>Boundary Sketches and the Beginning of the Changing Perception of Urban Space in Moldavia (Late 18th – Early 19th Century) .....</i>	161
MIHAI-CRISTIAN AMĂRIUȚEL, MIHAI ANATOLII CIOBANU, <i>A March Itinerary from Baia to Roșcani (1829) .....</i>	199
DAN DUMITRU IACOB, <i>Thw City of Ploiești and Several Neighboring Villages in a Military Plan from 1856 .....</i>	225

ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

GEORGE M. CROITORU, CIREȘICA MICU-CROITORU, <i>Representative Buildings from the Beginning Period a Modernization of the City of Giurgiu</i>	257
VIOREL GHEORGHE, <i>The Ordinances Issued by Buzău City Hall and Their Importance in the Modernization of the City Until 1916</i>	291
FLORENTINA MUREA-MATACHE, <i>Engineer Alfred Gottereau – An Overview of His Activity in Romania and Contributions to the Introduction of Gas Lighting in Bucharest During the Late 19th Century</i>	305
LILIANA CAZACU, <i>Copșa Mică, 622 Years of History in Search of a New Identity</i>	331

REVIEWS OF BOOKS

LAURENȚIU RĂDVAN (ed.), <i>A space between empires: town plans from Central and South-East Europe and their impact on the knowledge of the urban past</i> . Cluj: Editura Mega, 2025, 216 p. (ADRIAN-IONUȚ GÎLEA).....	349
GABRIELLA OLASZ, <i>Tipologia așezărilor secuiești</i> . București: Editura ACS, 2024, 359 p. (Colecția științifică) (JULIA DERZSI)	351
ROBERT R. DENNDORF, <i>Stampele Moldovei istorice (sec. XVII – începutul sec. al XIX-lea), Album de imagini</i> . Chișinău: Editura Lexon, 2025, 302 p. (TUDOR GAIȚĂ)	354
ANDREI MELINTE, <i>Târgușoarele din Moldova (1774–1859). Studiu de caz: ținutul Iași</i> . Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2025, 311 p. (ALEXANDRU GOREA).....	356
NICOLAE LASCU, <i>Bucureștiul modern (1831–1952). Dezvoltare și legislație urbană</i> . București: Editura Simetria, 2025, 254 p., h., pl., schițe, tab., fotografii (TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU)	359
RODICA CRIȘAN, <i>Reabilitarea patrimoniului construit. Teorie și tehnică</i> . București: Editura Ozalid, 2023, 356 p., h., pl., schițe, fotografii (TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU).....	361
DANIELA STANCIU-PĂSCĂRIȚA, <i>Loisir în vremuri de pace și război. Germanii din Sibiu și Timișoara</i> . Cluj-Napoca: Editura Mega, 2024, 340 p., il., facs., tab., graf. (Colecția Teze de doctorat) (VASILE CIOBANU).....	363
CEZAR PETRE BUIUMACI, <i>Orașul neterminat</i> . Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2024, 582 p. (ALEXANDRU NICOLAESCU)	365

SCIENTIFIC LIFE

<i>Annual Session of the Romanian Commission for the History of Towns, Edition 31th, Sibiu, 26th–27th June 2025, online</i> (ALEXANDRU NICOLAESCU)	369
<i>Conference of the International Commission for the History of Towns (ICHT), Ljubliana, 11–13 septembrie 2025</i> (DAN DUMITRU IACOB).....	370

PROCESE SOCIALE ȘI PROIECTE URBANISTICE

IMMIGRATION AND INTEGRATION IN MEDIEVAL HUNGARIAN MARKET-TOWNS*

LÁSZLÓ SZABOLCS GULYÁS**

Abstract. Migration into urban settlements played a pivotal role during the medieval period. Due to their socio-historical characteristics, towns were unable to sustain their populations through natural growth alone; thus, inward migration was essential for their development. While this phenomenon is well established in European medieval scholarship, it remains an open question whether similar patterns can be observed in so-called market towns – agrarian-oriented settlements more advanced than villages, yet falling short of the developmental level of fully-fledged cities.

This study examines the available source material relevant to this issue, with particular emphasis on surnames derived from place names, which enable the application of statistical methods. Through the analysis of personal names, the research demonstrates a clear correlation between the level of urban development and both the distance and intensity of migration. The paper also considers specific social groups involved in relocation, such as craftsmen and members of the intellectual elite, and explores the motivations underlying residential mobility. Furthermore, it addresses the conditions facilitating the integration of serfs into new communities.

Overall, the findings suggest that migration into market towns differed from that into royal towns primarily in quantitative terms. Despite structural differences, the underlying motivations appear to have been largely similar.

Keywords: history of migration; medieval Hungarian market towns; socio-historical demography; place-name surnames; mobility of medieval peasantry.

THE ROLE OF MIGRATION IN MEDIEVAL CENTRES

It has long been a tenet of European urban historiography that the influx of newcomers played a fundamental role in shaping the quotidian realities of urban life. In this regard, the towns of the medieval Kingdom of Hungary did not markedly diverge from the broader patterns observable in Western Europe. Those who migrated to urban centres were typically motivated by the prospect of

---

* This project was supported by the Scientific Council of the University of Nyíregyháza.

** Dr. habil. László Szabolcs Gulyás, PhD, College Professor, University of Nyíregyháza, Institute of History and Philosophy, Nyíregyháza, Hungary, e-mail: gulyaslsz@freemail.hu, <https://orcid.org/0009-0002-8175-405X>.

CENTRAL GARDEN IN KUTAISI: THE UNREALIZED PROJECT OF FRANÇOIS DUVILLERS*

NATIA NATSVLISHVILI**

Abstract. In 1868, Vladimir Levashov, the military governor-general of western Georgia – a remote border province of the Russian Empire at the time – initiated the reconstruction of a central garden in Kutaisi, the region's administrative centre. This decision might not attract particular attention from modern historians were it not for one notable detail: he commissioned the garden's design from the Belgian landscape architect François Joseph Duvillers.

Since antiquity, building projects – particularly the shaping of urban landscapes through the creation of public gardens – have served as a powerful means for rulers to secure lasting fame. Levashov appears to have been one such figure, seeking to leave a legacy or, at the very least, to remain in the memory of his subjects. His decision also reflected a broader trend within the Russian imperial administration of the time: the establishment of municipal gardens in every regional centre. Recognised by his contemporaries as a progressive figure, Levashov aimed to endow the provincial town with a more European appearance while crafting an environment in line with his ideals. By commissioning François Joseph Duvillers – a prolific European architect – for the project, Levashov presented himself as an ambitious and forward-thinking leader.

The oversaturated design of the Kutaisi garden reveals Duvillers's apparent disregard for the long-term implications of his work. In this case, he appears to have prioritised visual appeal over environmental considerations or practical feasibility.

Keywords: Kutaisi, garden, landscape architecture, François Joseph Duvillers, Vladimir Levashov.

KUTAISI WITHIN THE RUSSIAN EMPIRE

Kutaisi, an ancient city with at least 3,000 years of history, captivated the imagination of Western travellers and educated Russian officials with its turbulent past, marked by periods of both prosperity and decline. According to popular belief, Kutaisi, built on the banks of the river Phasis (modern-day Rioni River),

---

* This work was supported by Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia (SRNSFG). Grant no FR-22-6782. Project title: "Landscape Planning and Historical Gardens in Georgia (1801–1918)".

** Natia Natsvlishvili, senior researcher at the George Chubinashvili National Research Centre for Georgian Art History and Heritage Preservation, Tbilisi, Georgia, e-mail: natsvlishvili@gch-centre.ge, <https://orcid.org/0000-0003-2250-0199>.

SPATIAL PLANNING SYSTEMS IN HISTORICAL CAPITAL CITIES IN EUROPE*

LINO BIANCO**

Abstract: The theme of spatial planning systems in Europe has gained momentum over recent decades. Spatial planning is perceived as a holistic, sustainable design which guarantees a future for the past. With reference to Sofia, this paper addresses three capital cities in Europe – Prague, Edinburgh and Vienna – whose historic centres are included on UNESCO's World Heritage List. Following a historical review of each city and the respective spatial planning instruments which regulate its spatial urban development, a comparative discussion on their respective heritage status, urban typology and citizen participation is undertaken. Proposing the 'arena' metaphor as a way forward, it concludes by reinforcing that the contemporary planning systems of these historical cities and the respective administrations applying them provide models to other cities.

Keywords: spatial planning, regional planning, Prague, Edinburgh, Vienna, Sofia.

INTRODUCTION

A number of compendia on spatial planning systems in Europe are available. Common sources are the *European Spatial Planning Observation Network Project*¹ and the *International Society of City and Regional Planners*.² This article opens with an overview of spatial planning systems in Europe and then focuses on three capital cities which represent the current interpretation of the concept of spatial planning on the Continent.³ Given that this research formed part of a larger corpus

---

* Funded by the University of Malta through a scholarship at the University of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, Sofia.

** Lino Bianco, PhD (Sofia), MSc (Arch.) (Lond.), MSc (Geol.) (Leics.), BE&A (Hons) (Melit.), BA (Phil.), FRSA, FGS (Lond.), Eur. Ing., A&CE; email: lino.bianco@um.edu.mt, <https://orcid.org/0000-0001-8779-2351>.

¹ <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/european-spatial-planning-observation-network-espon>, accessed: 5.04.2024.

² <https://isocarp.org/>, accessed: 5.04.2024.

³ The content of this article is based on doctoral research undertaken by the author at the University of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, Sofia (Lino Bianco, *Architecture and Politics: Contemporary and future planning policies for Sofia*. University of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, Sofia, PhD thesis, 2011). Parts of this article, including some photos, are reproduced from the same thesis (*ibid.*, 112–150).

PATRIMONIUL ISTORIC – DINAMICĂ ȘI INTERPRETARE

DECĂDEREA CURȚII DOMNEȘTI DE LA SUCEAVA (SECOLELE XVIII–XX)

MONICA DEJAN*, ȘTEFAN DEJAN**

THE DECLINE OF THE PRINCELY COURT OF SUCEAVA (18th–20th CENTURIES)

Abstract. After the loss of its long-time status as the princely residence, Suceava has decayed slowly from the 17th century. During the reign of Vasile Lupu (1634–1653), it was a short period of reconstitution with works at the fortress, at the princely court and at some churches, but a brief period of recovery was cancelled by the dramatic events that ended his reign and affected the city, where the princely court had been remodelled. Gradually, the palace, a few churches in the area and other buildings fall into ruin, other buildings are erected over them, especially stalls for which the Church of Saint Demetrius received rent. During the 19th century, the entire area where the few ruins were located was transformed, a new street layout was drawn and houses were built that end up being almost glued to the tower built by prince Alexandru Lăpușneanu. In this way, the few walls that remained of the palace were integrated into the walls of some houses and will remain so until the sixth and seventh decades of the 20th century, when the entire central area will be “systematized”, by building blocks. The decadence of the Princely Court was linked with the decadence of the city and, consequently, with the lack of the interest for such “useless” ruins.

Keywords: Moldavia, Suceava, The Princely Court, Medieval and Modern History, the 18th–20th centuries

O lungă perioadă de timp, interesul cercetătorilor istoriei Moldovei medievale s-a îndreptat în primul rând spre domnia lui Ștefan cel Mare, moment culminat și pentru istoria Sucevei, principală reședință domnească. Din acest motiv, alte perioade anterioare, dar și posterioare, acestei domnii au fost mai puțin abordate. Rememorarea unei glorii trecute poate justifica un viitor optimist, ceea ce nu se poate spune despre lungă perioadă de decădere în comparație cu fostul statut, întinsă pe mai multe secole, în care Suceava s-a transformat treptat într-un orașel de graniță, cu o istorie în ruine, la propriu.

---

* Monica Dejan, Ph. D., archaeologist, The National Museum of Bucovina Museum, Ștefan cel Mare 33, Suceava, Romania, e-mail: monicadejan@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-6447-1169>.

** Ștefan Dejan, Ph. D., archaeologist, The National Museum of Bucovina Museum, Ștefan cel Mare 33, Suceava, Romania, e-mail: stefandejan@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-3571-9743>.

PEISAJUL URBAN AL RECATOLICIZĂRII ÎN REGATUL UNGARIEI ȘI ÎN TRANSILVANIA. PUNCTE DE VEDERE PENTRU INTERPRETAREA PATRIMONIULUI ISTORIC AL SECOLULUI AL XVIII-LEA DIN ORAȘELE VÁC ȘI GHERLA

MÁTÉ TAMÁSKA*

THE URBAN LANDSCAPE OF RECATHOLIZATION IN THE KINGDOM OF HUNGARY AND TRANSYLVANIA. PERSPECTIVES FOR INTERPRETING THE HISTORICAL HERITAGE OF THE 18th CENTURY IN THE CITIES OF VÁC AND GHERLA

Abstract. Baroque urban landscapes were particularly important in the nineteenth-century history of Hungarian monument preservation. This heritage includes the so-called episcopal towns, which were centres of recatholicization. One such town is Vác. Here, the monumental Catholic church square contrasts with the small market town. The bishop wanted to be the leader not only of Vác, but of the entire region. Consequently, the architectural scale corresponds not to the town itself, but to the surrounding landscape. I compared this townscape with that of Gherla, the most important new Armenian town and Catholic centre in eighteenth-century Transylvania. However, the idea of an Armenian bishopric was unsuccessful, meaning the town lacks the grandeur characteristic of Hungarian episcopal towns. Only the church stands out in terms of scale, but it is surrounded by a typical merchant town. The influence of the recatholicization of the Armenians in Transylvania hardly extended beyond their own community. By the nineteenth century, the Armenian Catholic town had gradually become part of a multi-denominational townscape.

Keywords: sociology of architecture, cultural architecture, heritage preservation, Vác, Gherla, Transylvanian Armenians.

Conceptul de oraș istoric poate fi interpretat în raport cu fenomenul de modernizare din secolul al XIX-lea. Această etapă rapidă și drastică a urbanizării nu doar că a transformat orașele, ci le-a reconstruit complet în câteva decenii¹. În timp ce dezvoltarea urbană anterioară se caracteriza prin stratificare, secolul al XIX-lea, prin crearea bulevardelor, construirea inelelor rutiere, amenajarea căilor ferate și a altor facilități logistice, a creat o formă urbană necunoscută anterior –

---

* Máté Tamáska, Prof. Univ., Phd in Sociology and Architecture, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Apor Vilmos Catholic College, vice-rector for science, Vác, e-mail: tamaska.mate@avkf.hu, <https://orcid.org/0000-0003-1347-9391>.

¹ Ilona Fekete, „Műemlékvédelem és örökség Magyarországon: intézménytörténet, perspektívák, vélemények” [Protecția monumentelor și patrimoniul în Ungaria: istorie instituțională, perspective, opinii], *Világosság* 46, 6 (2005): 101–116.

DIE ENTWICKLUNG DES EHEMALIGEN FÜRSTENPALAST VON KARLSBURG (ALBA IULIA) IN FESTUNGSPLÄNEN UND GRUNDRISSEN AUS DEM 18. BIS 20. JAHRHUNDERT*

CLAUDIA-FLORINA PURDEA**

THE TRANSFORMATIONS OF THE FORMER PRINCELY PALACE OF ALBA IULIA REVEALED BY FORTIFICATION PLANS AND ARCHITECTURAL SURVEYS FROM THE 18th AND 20th CENTURIES

Abstract. This article outlines the development of the former Palace of the Princes of Transylvania in Alba Iulia (Karlsburg) based on general plans of the fortification dating from 1711 to 1903. Important new information is provided by some architectural surveys of the two eastern courtyards, which served as headquarters for the arsenal and artillery barracks of the Habsburg and Austro-Hungarian troops. Preserved in the National Archives of Vienna (Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv), the surveys were drawn in 1774–1776, 1819, and 1821 and have not been published previously. The analysis of the information offered by these sources helps explain many architectural transformations up to the beginning of the twentieth century and provides important data necessary for the field research that began in 2014, as well as for restoration and tourism projects.

Keywords: Alba Carolina Citadel, Alba Iulia, Transylvania, Arsenal, Artillery Barracks, *Österreichisches Staatsarchiv*.

Die Abhandlung stützt sich auf eine Reihe von Plänen der Festungsanlage von Karlsburg/Carlsburg (heute Alba Iulia) sowie auf spezielle, unveröffentlichte Grundrisse, die im Österreichischen Staatsarchiv gefunden wurden. Ziel dieses Beitrags ist es, die Entwicklung der beiden östlichen Höfe der ehemaligen

---

* Diese Untersuchung ist Teil der Doktorarbeit über die Stadtentwicklung von Alba Iulia, die sich auf archivarische Quellen stützt, insbesondere auf Befestigungspläne aus dem 18. bis 20. Jahrhundert. Betreut wird die Arbeit von Univ.-Prof. Dr. habil. Daniel Dumitran. Die Veröffentlichung dieses Artikels wurde durch die Finanzierung der Universität „1 Decembrie 1918“ von Alba Iulia, ermöglicht.

** Claudia-Florina Purdea, Doktorandin an der Universität „1 Dezember 1918“ von Alba Iulia; e-mail: petruse.claudia.sdi22@uab.ro, <https://orcid.org/0009-0004-9215-736X>.

**DESPRE PLASTICITATEA SPAȚIULUI URBAN:
O ABORDARE A SPAȚIULUI ÎN TRANSFORMARE
(CARTIERUL EVREIESC DIN BUCUREȘTI 1965–1989)**

YVONNE TOADER*

**ON THE PLASTICITY OF URBAN SPACE:
AN APPROACH TO TRANSFORMING SPACE
(THE JEWISH QUARTER OF BUCHAREST 1965–1989)**

Abstract. Cities bear witness to the evolution of history, and their physical, social, and cultural structures reflect the events that have shaped their identity. In this study, the plasticity of urban space is understood as an expression of the built environment's capacity to compensate for physical fragmentation through the continuous process of restoring its cultural identity. Urban plasticity refers to a space's ability to remain functional after natural or human-made traumas, thereby ensuring its resilience, continuity, and survival. The dynamism of an urban space is not merely a characteristic of growth and modernization processes, but also a virtue of adaptation after disasters. Understanding the complexity of the built environment's fragility and plasticity is essential for identifying the cultural significance of urban spaces and for comprehending their intricate evolution.

The evolution of Bucharest's Jewish Quarter 1965 to 1989 is an illustrative example of an urban space deeply affected by historical and social events. These include the impact of Decree 92/1950 for the nationalization of certain properties, the third wave of Jewish emigration, the devastating earthquake of March 4, 1977, and the extensive demolitions of the 1980s. While some of these events influenced the city as a whole, others had a more pronounced effect on the structure and identity of this particular neighborhood. Successive traumas led to a profound fragmentation of the area.

The operations of destruction, which predominantly involved anthropogenic interventions alongside the natural disaster represented by the earthquake of March 4, 1977, transformed the quarter into a fragile survivor whose symbolic core and community values were deeply impacted.

By December 1989, the neighborhood had become a symbol of absences, bearing its scars in every void left in the urban landscape. The entire neighborhood had been transformed into a fragile survivor of aggressions targeting not only its physical structures, but also the essence of a multiethnic community. Following successive demolitions, the center of the neighborhood shifted slightly northward from its original location in 1965. The original center was completely demolished.

The aim of this study is to analyze the dynamics of the urban fragmentation of Bucharest's Jewish Quarter during the period 1965–1989 by investigating the

---

* Yvonne Toader, Architect, Master in Urban Planning, PhD student at the Doctoral School of Architecture, Ion Mincu University of Architecture and Urban Planning in Bucharest, Romania, mail@yvonnetoader.com, <https://orcid.org/0009-0003-6429-2313>.

presence of synagogues, temples, and prayer houses within the neighborhood as the fundamental manifestations of Jewish culture.

Keywords: Urban space plasticity, City dynamics, Urban traumas, Cultural heritage, Ceaușescu regime, Jewish Quarter of Bucharest.

De-a lungul istoriei, numeroase așezări urbane au suferit transformări nedorite, care le-au modificat structura fizică și au lăsat traume adânci în rândul locuitorilor. În acest context, studiul de față își propune să analizeze modul în care Cartierul Evreiesc din București a reacționat la procesul de destructurare urbană din perioada regimului Nicolae Ceaușescu, manifestat pe multiple paliere.

Pornind de la ipoteza că acest cartier a răspuns într-un mod particular la traumele vremii, studiul explorează plasticitatea acestei arii urbane, concentrându-se pe amplasamentul lăcașurilor de cult evreiești între 1965 și 1989, precum și pe evoluția rețelei nevăzute dintre acestea.

Considerăm că aceste spații sacre nu sunt doar locuri de cult, ci și piloni esențiali ai coeziunii sociale și ai tradițiilor multiculturale care definesc cartierul, contribuind la formarea unei identități locale unice. Astfel, cercetarea își propune să identifice centrul spiritual evreiesc al cartierului prin analiza distribuției lăcașurilor de cult și, ulterior, să investigheze modul în care acest cartier a reacționat la transformările impuse de politicile sociale, de sistematizare și de demolare.

În cadrul acestui studiu vom înțelege prin „plasticitate urbană” capacitatea unui spațiu urban afectat de agresiuni de a se reconfigura prin glisare către arii proxime și, în general, de a se adapta în mod dinamic la vicisitudini, având ca scop conservarea identității sale.

STRATURI DE TRAUME

În prima perioadă a conducerii sale, respectiv între anii 1965 și 1971, Nicolae Ceaușescu a insuflat un aer de progres. În această etapă a fost adoptată o nouă constituție, a fost schimbată denumirea țării, s-a modificat numele partidului aflat la conducere, s-a introdus în școli studierea limbilor străine precum franceza și engleza sau au fost permise deplasările artiștilor și sportivilor în străinătate. Simultan însă, *Decretul nr. 92 din 15/04/1950 pentru naționalizarea unor imobile*¹ continua să își producă efectele toxice, determinând situații în care clădirile expropriate de la un singur proprietar erau redistribuite către multiple familii de chiriași, noul proprietar devenind statul. Acest context a condus la un mod de locuire precar în zona urbană studiată, al cărei fond construit fusese, într-o mare măsură, expropriat.

---

¹„Decret nr. 92 din 19 aprilie 1950”, Portal Legislativ, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/64>, accesat 27.01.2024.

CARTOGRAFIE ȘI TOPOGRAFIE URBANĂ

SCHIȚELE HOTARNICE ȘI ÎNCEPUTUL SCHIMBĂRII PERCEPȚIEI ASUPRA SPAȚIULUI URBAN ÎN MOLDOVA (SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA)

LAURENȚIU RĂDVAN*

BOUNDARY SKETCHES AND THE BEGINNING OF THE CHANGING PERCEPTION OF URBAN SPACE IN MOLDAVIA (LATE 18th – EARLY 19th CENTURY)

Abstract. Our focus is on urban areas as we explore the study of boundary sketches that represent plots or pieces of land. The practice of creating these sketches appears to have started after the 18th century reforms initiated by the Greek princes of Moldavia and Wallachia, particularly by Constantine Mavrocordatos. His measures had both social and economic impacts, leading to an increased interest in property ownership in the countryside and urban areas. Townspeople historically enjoyed the right to full ownership of the land and houses in their settlements. Against this backdrop of accumulating property, individuals needed clearer documentation of their land boundaries. This is evidenced by the growing number of boundary surveys (*hotârnicii*) and accompanying sketches. Significant changes in the perception of space occurred in towns after the Treaty of Kuciuk Kainardji in 1774, which challenged the exclusive Ottoman control of the principalities amidst Russia's expansion in Europe. Following property disputes, officials, along with neighbourhood witnesses, began to make sketches and survey the boundaries of plots. Consequently, by the second half of the 18th century, authorities increasingly recognized the need for local plans to understand the property situation better. For the first time, maps provided both authorities and townspeople with new perspectives on space, extending beyond just private properties to encompass the entire urban environment, as neighbours, streets, or significant landmarks bordered each property.

These early local plans were therefore sketches, mostly in pencil and with no technical data other than the palm that served as a measuring gauge. The authors use conventional signs (single, double, broken lines) for property boundaries, roads, rivers, and bridges, often illustrating buildings (houses, churches, mills, wells) with representative figures. There are cases where the actual situation is well depicted (such as the churches of Baia in a plan from 1784). A few plans have also survived as more artistic sketches, the result of the work of local people with a talent for drawing, but new methods of making maps and plans, for which foreign engineers were accountable, began to penetrate the Principality after 1800. A similar situation is to be

---

* Laurențiu Rădvan, Ph.D. in History, professor, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Department of History, Bulevardul Carol I, no. 11, Iași 700506, Romania, email: radvan@uaic.ro, <https://orcid.org/0000-0002-7944-2818>.

found in eastern Russia, where officials sent to check the boundaries of various estates or regions drew up plans using the same more or less rudimentary technique. It was not until Peter the Great's reforms that the view of space changed, with the introduction of modern cadastral methods borrowed from central and western Europe. Iași, the capital of Moldavia, received most plans of this kind. For other towns, plans have survived covering mainly the town's estate (*moșia*) or larger areas that were in the midst of property disputes. The sketches provide insight into the social and economic landscape of Moldavian towns at the end of the 18th century and the beginning of the 19th century, during a time of significant change, which marked the transition from the late medieval world to the structures and rules of the modern era. The towns became dynamic, featuring a mix of people from various walks of life and interests. Alongside the influential boyars lived ordinary townsfolk and even gypsy serfs. Close to monasteries and Christian churches, one could find Jews engaged in various crafts, alongside palaces and impoverished houses – all within a rapidly changing environment. New institutions were beginning to take shape, with late medieval officials (*vornicii de poartă*) gradually being replaced by engineers who perceived the streets and land of the towns with a modern perspective. Neighbourhood sketches were set aside in favour of cadastral plans, reflecting a shift in the perception of urban space. As part of this research, I have also discussed maps or sketches of the estates on which other Moldavian towns were located (for Vaslui, Huși, Baia, Botoșani, Bârlad, Târgu Frumos, Focșani, Chișinău), with details useful for understanding the topography and hydrography of the respective areas.

Keywords: boundary sketches; towns; Iași; Moldavia; urban space.

Ordinea unui spațiu locuit e înțeleasă diferit de la o epocă istorică la alta. În ierarhia așezărilor, orașul a impus din cele mai vechi timpuri un mod aparte de a privi teritoriul pe care îl ocupa, prin simplul fapt că era un loc care concentra mai mulți oameni decât satul. În plus, diversitatea ocupațională, socială sau religioasă era mult mai mare, fapt care a implicat reguli diferite de locurile cu mai puțini oameni, care aveau meserii și religii similare. Acesta este motivul pentru care, din Antichitate, orașul a presupus o ordine a sa, cu o organizare proprie, cu instituții și oameni desemnați să aplice regulile. Dar la fel cum orașele s-au schimbat de-a lungul timpului, la fel s-a schimbat și modul în care era gândită ordinea urbană. În Evul Mediu, orașele din Europa Centrală și de Vest presupuneau asociații politice, legate prin jurământ, comunele, create pentru a păstra pacea. Exista un set de valori care plasau binele comunității deasupra intereselor individului, totul în cadrul dat de apartenența orașului la *corpus Christianum*. Perioada modernă a adus schimbări în perspectiva asupra ordinii urbane, datorită creșterii semnificative a puterii statului asupra orașelor și locuitorilor lor.

În sud-estul Europei situația era în același timp diferită și similară cu cea din restul continentului. Pe de o parte, cele două principate ale Moldovei și Țării Românești păreau blocate în dezvoltarea lor, datorită dependenței de Imperiul Otoman. Principii, numiți de sultan și dependenți de voința sa, guvernau după

UN ITINERAR DE MARȘ DE LA BAIA LA ROȘCANI (1829)

MIHAI-CRISTIAN AMĂRIUȚEI*, MIHAI ANATOLII CIOBANU**

A MARCH ITINERARY FROM BAIA TO ROȘCANI (1829)

Abstract. The Russian archives preserve several hundred marching itineraries (maps of strategic roads) drawn up by Russian topographers during the military occupations of Moldavia and Wallachia. Among these, the one from Baia to Roșcani, drawn up by Ivanov in 1829, stands out. As we show in our text, it is an important source for the topography of Moldova's northern border after 1775, as well as for the history of the village (former town) of Baia and the market town of Fălticeni. We analysed this source making use of other information, both cartographic and historical.

Keywords: topography, road, hamlet, village, town.

INTRODUCERE

Printre sursele cartografice rusești păstrate se numără și un itinerar de marș de la Baia la Roșcani, ridicarea lui Ivanov, 2 f., ms., color, 26 × 43 cm, 1 : 42 000, relief în hașuri¹. Sursa a fost desenată pe două coli de hârtie, lipite ulterior pe bucăți de pânză, și numerotată, încă de la creare, cu numerele XXIV și 142. Fiecare coală reprezintă o anumită porțiune din itinerar cu distanța sa, prima – de la satul Baia la cătunul Pleșești se întindea pe 16 verste jumătate (*Отъ с. Бая до д. Плешиуту 16 ½ верстъ*), iar cea de-a doua, de la Pleșești la satul Roșcani, pe alte 15 verste (*Отъ д. Плешиуту до с. Рошканъ 15 верстъ*). Așadar, Ivanov a cartat un drum care se întindea pe 31 de verste jumătate. Unitatea de măsură folosită de topograful ruși este așa numita verstă de „călătorie” – în rusă, *путевая* – echivalentă cu

---

* Mihai-Cristian Amăriutei, Researcher, A. D. Xenopol Institute of History, Romanian Academy, Iași Branch, Strada Codrescu 6, Pavilion C, 700479, Iași, Romania, mihai.amariutei@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0009-3948-048X>.

** Mihai Anatolii Ciobanu, Researcher, A. D. Xenopol Institute of History, Romanian Academy, Iași Branch, Strada Codrescu 6, Pavilion C, 700479, Iași, Romania, mihaianatoliiciobanu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6659-4249>.

¹ Arhiva Militar-Istorică de Stat a Rusiei (RGVIA), fondul 438, op. 1, d. 737 (și d. 952; noi facem referință la harta din primul dosar); *Arhiva Militar-Istorică de Stat a Rusiei (I). Fondul 438. Inventar arhivistic*, întocmit de N. M. Nozdrina, Z. M. Novikova, O. E. Korșunova, traducere, introducere, comentarii, note și îndreptări de Mihai Anatolii Ciobanu, Supliment la *Archiva Moldaviae* (2023 [Iași, 2025]), 117.

ORAȘUL PLOIEȘTI ȘI CÂTEVA SATE ÎNVECINATE ÎNTR-UN PLAN MILITAR DIN 1856

DAN DUMITRU IACOB*

THE CITY OF PLOIEȘTI AND SEVERAL NEIGHBORING VILLAGES IN A MILITARY PLAN FROM 1856

Abstract. This article aims to analyse and publish a previously unknown cartographic source relating to the city of Ploiești and the surrounding rural area. The source, with the title from the archival catalogue *Plan von Plojesti*, 1856, is provided by the Military Archives in Vienna (*Kriegsarchiv*) and was created during the Crimean War, as an unfinished section of the well-known 'Fligely map' of Wallachia (1855–1859), which was later published under the title *Charta României Meridionale* (1864). The plan is drawn to a scale of 1:28,800 on a plate measuring 798 × 485 mm, depicting an area of approximately 160–180 km², with the city of Ploiești at its centre and 17 villages to the north and south. In terms of technical characteristics, graphic quality, precision, and detail, the plan is superior to other 19th-century cartographic sources for Ploiești. To understand the plan, we have outlined its historical context, technical characteristics and topographical content. We have analysed the relief and vegetation, the hydrographic network and roads, the topography of the city of Ploiești and the neighbouring villages, the location of ecclesiastical and civil institutions, the presence of military and technical objectives, as well as isolated topographical landmarks: fountains, roadside shrines, and centuries-old trees. Overall, this plan serves as a valuable historical and cartographic source. Its documentary potential can be fully explored not only by those interested in local history, but also by researchers in historical geography and cartography, urban history and urban planning, topography, and toponymy.

Keywords: Ploiești, maps, urban topography, military cartography, Austrian surveying activities, 'Fligely' map.

Între rezultatele stagiilor de documentare pe care le-am efectuat în arhivele vieneze, începând cu anul 2011, se numără și identificarea mai multor surse cartografice privitoare la orașe din Moldova și Țara Românească, întocmite de militarii austrieci în timpul campaniilor și ocupațiilor militare desfășurate de monarhia habsburgică în cele două principate, în secolele XVIII–XIX. Deoarece ne-am propus să analizăm și să publicăm respectivele planuri – reușind în anii anteriori să introducem în circuitul științific câteva planuri ale orașelor Roman,

---

* Dan Dumitru Iacob, Ph.D. in History, Senior researcher at Institute of Social Sciences and Humanities in Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40, 550024, Sibiu, Romania, e-mail: iacob@icsusib.ro, <https://orcid.org/0000-0003-2846-5355>.

ARHITECTURĂ ȘI MODERNIZARE URBANĂ

CONSTRUCȚII REPREZENTATIVE DIN PERIOADA DE ÎNCEPUT A MODERNIZĂRII EDILITARE A ORAȘULUI GIURGIU

GEORGE M. CROITORU*, CIREȘICA MICU-CROITORU**

REPRESENTATIVE BUILDINGS FROM THE BEGINNING PERIOD A MODERNIZATION OF THE CITY OF GIURGIU

Abstract. Documentarily attested on 23rd September 1403, Giurgiu is, from a historical point of view, one of the oldest Romanian settlements on the Danube. In the 15th century, Giurgiu was occupied, for the first time, by the Ottoman Empire, evolving for almost three centuries as a city with oriental and Ottoman specifics. After the Russian–Turkish war from 1826 to 1829, the city of Giurgiu was reintegrated into Wallachia.

In a short historical period, of about a century, the city of Giurgiu experienced a remarkable transformation, rapidly evolving from a marginal settlement under Ottoman administration, with a traditional oriental aspect, into a modern Romanian city, with new public buildings and private ones, modern in architecture and structural design, with various functions, works of Romanian architects and engineers of great professional and academic prestige in the era (architects Petre Antonescu, Nicolae Mihăescu, Grigore Călinescu and State Baloșin, engineers Anghel Saligny, Ion Ionescu-Bizet, Aurel A. Beleş and Liviu I. Ciulley).

Less than two hundred years after reintegration into the Romanian state, this city has become relevant, being one of the country's important cities.

Keywords: Ottoman specifics, transformation, modern Romanian city, architects, engineers.

ASPECTE INTRODUCTIVE

Din punct de vedere istoric, orașul Giurgiu este una din cele mai vechi așezări românești de la Dunăre, fiind atestat documentar la 23 septembrie 1403, într-un tratat de alianță încheiat între Domnitorul Țării Românești, Mircea cel Bătrân, și Regele Poloniei, Władysław II Jagiełło.

Evoluția evenimentelor istorice a oferit, însă, un cadru ostil unei evoluții urbane planificate și coerente a orașului, astfel că, începând cu a doua jumătate a

---

* George M. Croitoru, PhD in Civil Engineering, member of The Romanian Committee for History and Philosophy of Science and Technology – Romanian Academy, Calea Victoriei, no. 125, 010071, Bucharest, Romania, e-mail: george.croitoru70@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-3967-9444>.

** Cireșica Micu-Croitoru, architect, founder member of The Romanian Order of Architects, Cireșica Micu-Croitoru Individual Architecture Office, Str. Cpt. Nicolae Licăreț, no. 6, 031642, Bucharest, Romania, e-mail: ciresica_micu@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0008-9944-538X>.

ORDONANȚELE EMISE DE PRIMĂRIA BUZĂU ȘI IMPORTANȚA LOR ÎN MODERNIZAREA ORAȘULUI, PÂNĂ ÎN 1916

VIOREL GHEORGHE*

THE ORDINANCES ISSUED BY BUZĂU CITY HALL AND THEIR IMPORTANCE IN THE MODERNIZATION OF THE CITY UNTIL 1916

Abstract: In the years leading up to the First World War, the city of Buzau underwent a notable process of development and modernisation. During this period, local authorities, among other activities, enacted a series of regulations and ordinances that introduced modern rules, including those related to public hygiene, food and beverage sanitation, the movement of motor vehicles and velocipedes, as well as the pricing of essential foods.

Keywords: modernisation, regulations, ordinances, hygiene, health

Regulamentele Organice au avut un impact pozitiv în dezvoltarea orașelor din cele două Principate Române¹. Totuși, situația economică dificilă, cauzată, printre altele, de ocupațiile militare străine, nu a permis o evoluție rapidă a acestora. Abia după obținerea independenței și consolidarea economiei, orașele Vechiului Regat au intrat într-un proces de modernizare, comparabil, cel puțin ca intenție, cu ce se întâmpla în Europa Occidentală. Una dintre legile adoptate de Parlament și care a schimbat fața comunităților urbane a fost cea sanitară. Aceasta, adoptată în anul 1874 a permis, pe lângă dezvoltarea serviciului sanitar al țării și modernizarea orașelor după normele europene ale momentului². Legea a introdus

---

* Viorel Gheorghe, Ph.D. in Aerospace Science, independent researcher, Buzău, str. Lupeni, nr. 91, e-mail: viorelgheorghe33@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0003-0418-2991>.

¹ Nicolae Lascu, „Regulamentul Organic și capitalele Principatelor Române”, în *Tezaur. Salvarea patrimoniului, salvarea identității. Buzău 1650 ani*, ed. Marius-Adrian Nicoară, Dan Dumitru Iacob, Anca Preda-Tudor (Buzău: Editura Alpha MDN, 2022), 74–81.

² Pentru detalii vezi Constantin Bărbulescu, *România medicilor: Medici, țărani și igienă rurală în România de la 1860 la 1910* (București: Humanitas, 2015); Viorel Gheorghe, „Preocupări privind igiena urbană la Buzău înaintea primului război mondial”, *HU* IX, nr. 1–2 (2001): 155–182; Viorel Gheorghe, „Legea sanitară din 1874”, *Tezaur* VII, nr. 11 (2012): 37–48; Viorel Gheorghe, „Universul urban românesc la sfârșitul secolului al XIX-lea”, în *Ipostaze ale modernizării în Vechiul Regat*, ed. Ion Bulei, Alin Ciupală, (București: Editura Universității din București, 1998), 111–119; Călin Cotoi, „Cholera, Health for All, Nation-Building, and Racial Degeneration in Nineteenth-Century Romania”, *East Central Europe* 43, nr. 1–2 (2016): 161–187.

INGINER ALFRED GOTTEREAU – PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA ACTIVITĂȚII ÎN ROMÂNIA ȘI CONTRIBUȚII ASUPRA INTRODUCERII ILUMINATULUI CU GAZ ÎN BUCUREȘTI ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

FLORENTINA MUREA-MATACHE*

ENGINEER ALFRED GOTTEREAU – AN OVERVIEW OF HIS ACTIVITY IN ROMANIA AND CONTRIBUTIONS TO THE INTRODUCTION OF GAS LIGHTING IN BUCHAREST DURING THE LATE 19TH CENTURY

Abstract. This paper examines the professional trajectory of engineer Alfred Gottereau, a largely overlooked yet influential figure in 19th-century Romanian urban modernisation. Drawing on archival research and historical documentation, the study reconstructs Gottereau's contributions to the introduction of gas lighting in Bucharest and the construction of the Filaret gasworks, situating these within the broader context of the city's infrastructural and technological transformation. Beyond his engineering achievements, the paper highlights Gottereau's involvement in architectural projects and his collaborations with his son, architect Paul Gottereau, as well as his lectures at the Société de Géographie in Nancy, which provide valuable contemporary perspectives on Romania's modernisation. The conclusions emphasise Alfred Gottereau's role in shaping the early modernisation of Bucharest and call for further scholarly attention to similar technical and architectural figures who contributed to the city's 19th-century development.

Keywords: Paul Gottereau, architect, engineer, gas-powered street lighting, Bucharest, nineteenth century

Numele „Gottereau” se bucură de o recunoaștere semnificativă în domeniul arhitecturii românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind frecvent menționat în sursele bibliografice care abordează dezvoltările urbane și arhitecturale ale epocii. În ciuda notorietății sale, identitatea și contribuțiile asociate acestui nume au fost mult timp subiect de ambiguitate, chiar și în rândul cercetătorilor. Investigații recente clarifică însă o parte dintre incertitudini, distingând între două persoane – tată și fiu – ambele purtând numele „Gottereau”, fiecare având contribuții notabile la dezvoltarea peisajului arhitectural și urban al Bucureștiului și nu numai.

---

* Florentina Murea-Matache, Ph.D. candidate, Architect, “Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism / National Institute of Heritage, Bucharest, Romania, e-mail: florentina.matache@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-0746-3831>.

COPȘA MICĂ, 622 YEARS OF HISTORY IN SEARCH OF A NEW IDENTITY

LILIANA CAZACU*

COPȘA MICĂ, 622 DE ANI DE ISTORIE ÎN CĂUTAREA UNEI NOI IDENTITĂȚI

Abstract. The humble settlement Copșa Mică was put on the map by a famous fire that lasted seven years. The fire caused by the attempts to exploit a methane gas deposit led the place into a new age of development. A mostly rural community for 500 years, it was industrialised and became a town in less than 50 years. The demographic data unequivocally express the spectacular growth of the place: in this short time of its history, the population has increased almost six times. This artificial growth was based exclusively on the development of the industrial platform; in all other areas, Copșa Mică was always eclipsed by the proximity to Mediaș, an old historic city. Mediaș was the only place in the area to benefit from the status of a city, *civitas*, already in 1359. However, starting with 1407, the terms *oppidum* (market) and *villa* became more widely used. These names reflected the privileged status of the place. Earlier than Mediaș, only Sibiu (1326) and Bistrița (1349) were named *civitas*. A special case is Cîsnădie, called *civitas* even before Sibiu, but then it regressed and never returned to its previous status.

The accelerated development, oblivious to the harmful effects on the environment and health, has brought the city an unwanted reputation as the most polluted city in Europe. The ecological disaster continued in 2003–2004. Following the protest in 2008 and the countless complaints accumulated over time, one of the two major polluters decided to limit its production in 2009. In the past decades, Copșa Mică has embarked on the long road towards rehabilitation. However, for a town that barely numbers 5,000 inhabitants, which is a minimum number for preserving its current administrative form, finding a new identity seems to be a challenge. Or perhaps an opportunity and a paradigm shift?

Keywords: Copșa Mică, industrial town, environmental pollution, declining industry

Copșa Mică, with its small population that remained agrarian for 500 years, suddenly became a town. The reason behind this shift was the discovery of a very important natural resource, methane gas, at a time when industrial advancements relied on the presence of this raw material. In only 50 years, the changes were

---

* Liliana Cazacu, arch. PhD. lecturer at “Ion Mincu” University of Architecture and Urban Planning in Bucharest, the Department of History & Theory of Architecture and Heritage Conservation, University Extension SIBIU, Romania, e-mail: liliana.cazacu@uauim.ro, <https://orcid.org/0000-0002-8945-023X>.

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE

LAURENȚIU RĂDVAN (ed.), *A space between empires: town plans from Central and South-East Europe and their impact on the knowledge of the urban past*. Cluj: Editura Mega, 2025, 216 p.

Apărut de curând la cunoscuta Editură Mega din Cluj, volumul cu titlul de mai sus reunește mai multe contribuții ale unor cercetători români și străini ce își propun să aducă atât în atenția specialiștilor, cât și a publicului larg, pe baza descoperirilor din biblioteci și arhive, noi contribuții la cunoașterea evoluției urbane a unor așezări din spațiul central sau sud-est european. Perspectiva este una particulară, pentru că se dorește valorificarea informațiilor provenite dintr-un tip anume de surse, mai exact planurile istorice ale orașelor și hărțile zonelor în care se aflau orașele. Precizăm că volumul a apărut ca rezultat al unei conferințe internaționale care a avut loc în anul 2022¹ și care a reunit, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, specialiști din Ungaria, Polonia, Slovenia, Republica Moldova și România. După cum afirma editorul în *Introducere*, comunicările susținute la acea vreme au avut ca punct comun tocmai rezultatele cercetărilor asupra surselor cartografice într-un segment cronologic destul de larg, de la finalul perioadei medievale până în preajma celui de-al Doilea Război Mondial (p. 7).

Pus în context european, volumul editat de profesorul Rădvan nu doar că aduce un plus de cunoaștere asupra unor orașe, ci contribuie și la întregirea unui tablou care are drept scop scoaterea la lumină a istoriei urbane pornind de la izvoarele cartografice. Orașele atrag în continuare atenția specialiștilor, o serie de sinteze apărute în ultimul deceniu și jumătate încercând să reconstituie organizarea, societatea și economia acestei lumi. Amintim doar câteva titluri care au vizat spațiul european, de la Constantinopol până la Țările de Jos: *Cities of the Mediterranean. From the Ottomans to the Present Day*, editată de Biray Kolluoğlu și Meltem Toksöz²; *City and Society in the Low Countries, 1100–1600*, editată de Bruno Blondé, Marc Boone și Anne-Laure Van Bruaene³; *The Routledge Handbook of the Byzantine City. From Justinian to Mehmet II (ca. 500–ca. 1500)*, editată de Nikolas Bakirtzis și Luca Zavagone⁴ sau *Constantinople through the Ages. The Visible City from Its Foundation to Contemporary Istanbul*, editată de Diederik Burgersdijk, Fokke Gerritsen și Willemijn Waal⁵. Prin urmare, putem socoti că volumul aflat în atenție vine să întregască cunoștințele cititorilor interesați de această latură a istoriei.

Privitor la volumul de față, nu vom stărui asupra fiecărei contribuții în parte, nedorind să distrugem „suspansul”, lăsând acest lucru în seama viitorilor cititori. Încercăm totuși să oferim o imagine generală asupra subiectelor abordate. Structurat în ordine cronologică, volumul debutează cu studiul întocmit de profesorul Rafał Eysymontt privitor la orașele din Silezia Inferioară. Listele parcelelor întocmite de Ambrosius Bitschen în 1451, alături de cercetările arheologice recente, au

---

¹ International Conference: Maps as original sources. Town plans and their impact on the knowledge of the urban past, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Istorie, 5–6 mai 2022.

² Biray Kolluoğlu, Meltem Toksöz, eds., *Cities of the Mediterranean. From the Ottomans to the Present Day* (London: I.B. Tauris, 2010).

³ Bruno Blondé, Marc Boone, Anne-Laure Van Bruaene, *City and Society in the Low Countries, 1100–1600* (New York: Cambridge University Press, 2018).

⁴ Nikolas Bakirtzis, Luca Zavagone, *The Routledge Handbook of the Byzantine City. From Justinian to Mehmet II (ca. 500–ca. 1500)* (Abingdon: Routledge, 2024).

⁵ Diederik Burgersdijk, Fokke Gerritsen, Willemijn Waal, *Constantinople through the Ages. The Visible City from Its Foundation to Contemporary Istanbul* (Leiden&Boston: Brill Publishing Press, 2025).

permis autorului să urmărească evoluția urbană și modul în care erau „structurate” aceste așezări încă din secolele XIV–XV. Totuși, obiectul principal al studiului îl reprezintă sursele cartografice care, potrivit autorului, au început să apară abia de la jumătatea secolului al XVI-lea și pe baza cărora se poate urmări evoluția unor orașe precum Brzeg, Wrocław sau Legnica până în prima jumătate a secolului al XX-lea. Tot din spațiul polon vine următorul studiu, alcătuit de profesorul Roman Czaja, care efectuează o cercetare a planurilor realizate în secolele XVI–XVIII în orașele prusace. Mai exact, acesta mută atenția de pe analiza evoluției orașelor, prin intermediul surselor cartografice, pe modul în care orașele au influențat realizarea acestor surse arătând diverse cazuri în care hărțile puteau prezenta mai multe detalii de ordin administrativ, economic, militar sau de altă natură în acord cu activitatea orașului.

Următorul studiu inclus în volum este cel al editorului, Laurențiu Rădvan, care a realizat o analiză asupra evoluției cartografiei în teritoriile românești pe baza unor noi surse descoperite în arhivele de la Moscova. Având în vedere puținele planuri păstrate de-a lungul vremii pentru diverse orașe din cele două principate românești, Moldova și Țara Românească, acest studiu se poate dovedi foarte util pentru specialiștii din muzee sau alte instituții de cultură, interesați de identificarea unor obiective de patrimoniu, precum biserici, case, cișmele etc. O cercetare asemănătoare întocmește și profesorul Zdzisław Noga, care, pe baza unui studiu militar al Galiției, efectuat între anii 1779–1783, prezintă mai multe planuri ale unor orașe din Polonia cu accent pe diverse elemente care nu mai există în prezent, dar pot furniza date importante pentru evoluția așezărilor avute în vedere.

În continuarea volumului, atenția se mută spre teritoriile românești și pe evoluția urbană a unor orașe din Moldova, Dobrogea sau Țara Românească. Astfel, Dan Dumitru Iacob se ocupă de prezența și evoluția orașului Roman în diverse planuri austriece și rusești, dintre care amintim: harta întocmită de Friedrich Wilhelm von Bauer în 1769–1771; planul împrejurimilor orașului Roman întocmit de ofițerul rus Ivan Borisov; planul orașului din toamna anului 1788, realizat de armata austriacă în contextul războiului ruso-austro-turc din anii 1787–1792; harta căpitanului Hora von Otzellowitz, realizată în 1788–1790, sau planul orașului Roman cuprins în harta austriacă din 1856. Dintr-o direcție asemănătoare vine cercetarea realizată de Aurel-Daniel Stănică și Mihai Anatolii Ciobanu, care prezintă o serie de planuri ale orașului Constanța din timpul războiului ruso-otoman din anii 1768–1774. Deși nu a jucat un rol semnificativ în Evul Mediu și perioada premodernă, orașul Constanța a fost inclus în planurile ofițerilor ruși, care au fost mai mult interesați de Tulcea, Isaccea, Babadag și alte localități strategice din punct de vedere militar. Totuși, schițele Constanței de la acea vreme arată că se căuta consolidarea potențialului militar și pentru acest centru, planurile fiind azi importante pentru cercetătorii contemporani, pentru că furnizează informații valoroase referitoare la diferite aspecte ce țin de patrimoniul local.

Mai departe, este analizat orașul Slatina pe baza a două surse cartografice de la jumătatea secolului al XIX-lea. Autorul acestui studiu, cercetătorul Bogdan Mateescu, realizează o comparație între planul orașului realizat de ruși în 1854 și cel din 1857, întocmit de austrieci. Confruntând cele două surse cartografice, cele mai vechi păstrate pentru Slatina, autorul a ajuns la concluzia că planul austriac oferă o acuratețe mai mare a informațiilor reprezentate. Totuși, nici planul rusesc nu trebuie privit cu mai puțină importanță, deoarece permite evidențierea comparativă a schimbărilor prin care a trecut acest centru urban într-o perioadă scurtă de timp. După cum se știe, acest tip de izvoare nu se întâlnește prea des pentru teritoriile românești, ceea ce a făcut ca, de-a lungul vremii, mai mulți istorici să fie interesați de descoperirea unor surse cartografice inedite în arhivele străine. Un astfel de caz a fost documentat în volumul de față de către Adrian-Bogdan Ceobanu, care a detaliat activitatea lui Nicolae Docan, istoric și diplomat român, în arhivele și bibliotecile din străinătate cu scopul de a găsi, printre alte documente, diverse hărți privitoare la teritoriul românesc și orașele acestuia.

Ultimul studiu din volum, întocmit de Sergius Ciocanu, tratează un plan al orașului Chișinău din 1942. Pentru început, autorul expune în ordine cronologică hărțile și planurile anterioare în care apare orașul respectiv, menționând că prima apariție a acestuia pe o hartă datează din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Spre deosebire de planurile anterioare, cel prezentat acum de Sergius Ciocanu a fost realizat cu mijloace moderne, prin aerofotogrammetrie. Deși o planșă a acestui plan a fost pierdută în timp, autorul reușește să obțină informații valoroase pentru istoria locală și să surprindă modul în care s-a dezvoltat orașul Chișinău în perioada interbelică, când a fost parte a României.

Credem că studiile din acest volum vor fi utile cercetătorilor sau publicului interesat atât de istoria orașelor, cât și de evoluția cartografiei de-a lungul ultimelor secole. Cercetările publicate de Laurențiu Rădvan completează o serie de lipsuri pe care le avem privitoare la evoluția unor orașe din Europa Centrală și de Est. Totodată, remarcăm diversitatea informațiilor aduse de volum asupra istoriei urbane, articolele cuprinse aici fiind studii de caz pentru diferite așezări urbane din Moldova, Țara Românească, Dobrogea, regiunea Sileziei, cea a Galiției și fostul spațiu prusac. Toate acestea le socotim un exercițiu util pentru cititor, care poate compara nu doar parcursul istoric al unor orașe, ci și modurile de abordare și interpretările autorilor, obținând astfel o imagine cât mai cuprinzătoare.

Adrian-Ionuț Gilea

GABRIELLA OLASZ, *Tipologia așezărilor secuiești*. București: Editura ACS, 2024, 359 p. (Colecția științifică)

Prezentul volum, una dintre rarele publicații în limba română dedicate problematicii evoluției așezărilor secuiești, își propune realizarea unei tipologii a localităților în desfășurarea lor istorică. Lucrarea se distinge prin caracterul său pronunțat interdisciplinar, situându-se la confluența istoriei urbanismului, istoriei arhitecturii și istoriei sociale a regiunii. Editat cu sprijinul Ordinului Arhitecților din România, volumul sintetizează rezultatele unui demers investigativ desfășurat pe parcursul a două decenii, inițiat prin elaborarea tezei de doctorat a autoarei consacrată aceleiași tematici. Prin abordarea comparativă și examinarea riguroasă a surselor cartografice, documentare și arhitecturale, lucrarea aduce o contribuție substanțială la înțelegerea proceselor de geneză, transformare și perpetuare a țesutului urban al așezărilor secuiești.

La prima vedere, ceea ce atrage atenția este conceptul editorial remarcabil. Textul bine structurat este ilustrat pe tot parcursul de hărți și planuri desenate cu meticulozitate, precum și de numeroase imagini – fotografii ale locurilor, clădirilor sau detaliilor arhitecturale – executate la un nivel calitativ superior (sunt redată 410 figuri), care îmbogățesc și susțin argumentațiile autoarei. Această bogăție vizuală a fost realizată cu sprijinul exemplar al editurii ACS (Art Conservation Support) din București, specializată în publicarea lucrărilor axate pe domeniul patrimonialului cultural.

Prin urmarea unui fir logic și consecvent, autoarea construiește o argumentație solidă, fiecare capitol încheindu-se cu o sinteză clară a aspectelor analizate și cu formularea concluziilor relevante pentru tematica tratată. Caracterul sistematic și structurat al lucrării este consolidat prin inserarea, în marginalia paginilor, a celor mai relevante referințe bibliografice, care facilitează orientarea rapidă în amplul corpus de date. Concluziile plasate la finalul fiecărei secțiuni asigură organizarea materialului și conferă coerență demersului analitic, oferind cititorului repere sinoptice menite să clarifice și să ierarhizeze volumul substanțial de informații. În sprijinul unei înțelegeri mai ușoare, lucrarea este precedată de un glosar, în care sunt definiți termenii specifici domeniului, atât cei referitori la contextul istoric, cât și cei legați de structura și tipologia așezărilor.

Volumul este structurat în șapte capitole (Considerații preliminare, Apariția și evoluția așezărilor secuiești, Teritorii și așezări, Structura așezărilor rurale, Evoluția târgurilor și a orașelor, Tipologia așezărilor și Aspecte arhitecturale peisagistice), care abordează într-o manieră organică evoluția planimetrică a așezărilor și posibilitățile de tipologizare a acestora. Investigația urmărește evoluția localităților de la formele lor incipiente, continuând cu examinarea unor cazuri reprezentative, cu analiza distribuției spațiale a așezărilor rurale și urbane, cu descrierea structurii târgurilor și orașelor, precum și cu evidențierea particularităților arhitecturale și a integrării lor în cadrul natural. Pe baza reprezentărilor planimetrice și a analizei multifactoriale – incluzând condițiile de relief, modul de viață și tradițiile comunităților locale, precum și factorii demografici sau economici care au influențat evoluția acestora – lucrarea își concentrează accentul principal asupra investigării structurii funcționale și planimetrice a localităților. Aspectele analizate sunt abordate prin intermediul ansamblului elementelor și

trăsăturilor definitorii ale așezărilor, așa cum sunt ele articulate de Carta Internațională pentru Protecția Orașelor Istorice, adoptată la Washington în 1987. În interpretarea autoarei, acestea includ „totalitatea elementelor materiale și spirituale; structura urbană ca unitate a rețelei stradale și a sistemului parcelar; relațiile dintre diferitele spații urbane, construite și neconstruite; aspectul exterior și interior al clădirilor, exprimat prin structuri, volume, trăsături stilistice, forme, materiale, culori și elemente decorative; precum și raportul localității cu mediul său natural și construit, precum și toate acele caracteristici funcționale specifice care s-au format în cursul dezvoltării lor istorice” (p. 11).

Cercetarea se delimitează de spațiul fostelor scaune secuiești, oferind o reprezentare cuprinzătoare a evoluției locale. Caracterul concomitent sintetic și comparativ al analizei conferă studiului valoare metodologică aplicabilă, prin analogie, la investigarea altor areale cu caracteristici similare. Limita temporală inferioară a cercetării este dată de prima mențiune documentară a localităților, respectiv de faza timpurie a formării lor, din care structura lor poate fi deja sesizată. Limita temporală superioară nu este fixată strict de lucrare: studiul urmărește transformările până la încheierea formării istorice a tipurilor de așezări și până la cristalizarea structurii lor morfologice, aproximativ până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când reorganizarea administrativă a regiunii a plasat rețeaua de așezări a zonei într-un cadru nou.

Analiza s-a fundamentat pe o varietate de surse, dintre care cele mai importante au fost documentele cartografice (în special cele trei ridicări topografice). Studiul a fost susținut de un bogat material bibliografic, incluzând sinteze și descrieri istorice, lucrări de geografie și demografie istorică, date statistice și cercetări de istorie a urbanismului. În cazul localităților secuiești, deși documentația este relativ numeroasă, aceasta prezintă adesea un grad variabil de acuratețe științifică, mai ales în privința monografiilor locale. Reconstituirea evoluției istorice a așezărilor a presupus, de asemenea, consultarea documentelor scrise și integrarea, acolo unde a fost posibil, a rezultatelor cercetărilor arheologice. Studiul a presupus cercetarea de teren a localităților selectate, colectarea datelor geografice, istorice, arheologice și toponimice referitoare la structura așezărilor și la monumentele istorice din zonă, precum și analiza de planuri, imagini și fotografii. Hărțile istorice au fost completate cu materiale grafice proprii sau realizate de alți cercetători, pentru a oferi o reprezentare cât mai fidelă și coerentă a evoluției planimetrice a așezărilor.

Din perspectivă metodologică, cercetarea se fundamentează pe o bibliografie vastă, care integrează și literatura de specialitate internațională, dezvoltată de etnografi și urbaniști începând, în mare parte, din prima jumătate a secolului al XIX-lea, și care stabilește cadrul conceptual pentru clasificarea tipologică generală a așezărilor din Transilvania. Analiza adoptă metodologia dezvoltată de Paul Niedermaier în cercetările sale de istorie a urbanismului, care propune trei modele de bază „morfogenetice” și care surprinde procesul de dezvoltare a așezărilor nu într-o manieră statică, ci ca un proces organic de evoluție firească ce reflectă și condițiile demografice. În acest cadru, demersul își propune, printre altele, să evalueze măsura în care această perspectivă poate fi aplicată așezărilor secuiești. Pornind de la o reconsiderare a clasificărilor din literatura de specialitate referitoare la analiza formelor actuale ale localităților, se consideră că aceste forme necesită o regândire și că studiul structurii așezărilor impune, pe lângă o analiză planimetrică, și una referitoare la evoluția lor în timp. Problematika identificată vizează geneza unor așezări mult îndesate în prezent, a unei așezări îngrămădite, respectiv a unor sate de drum, și dacă acestea s-au dezvoltat pe locul unor ocoale (proprietăți de mari dimensiuni) sau dacă au constituit, încă de la origine, așezări afânate, construite mai dens, ori dacă așezările respective s-au constituit încă de la început din șiruri organizate de parcele (p. 37).

Având în vedere numărul ridicat al localităților secuiești – peste 400 – și limitele materiale ale cercetării, s-a impus realizarea unei selecții pe niveluri de detaliere, cu accent pe așezările rurale care nu au beneficiat anterior de analize exhaustive. Procesul de selecție a pornit de la județul Covasna, considerat reprezentativ prin conservarea unei diversități notabile de forme vechi. Aici au fost identificate zece sate deosebit de relevante din punct de vedere tipologic (Alungeni, Bicfalău, Bodoș, Căpeni, Hăghig, Herculian, Lisnău Vale, Lutoasa, Măgheruș, Ozunca), prezentând caracteristici planimetrice variate și acoperind întreaga gamă tipologică. În ceea ce privește localitățile urbane sau semiurbane, selecția a vizat așezări cu structuri planimetrice clar diferențiate față de cele rurale,

precum Târgu Mureș, Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc și Miercurea-Ciuc, iar ca studiu de caz aprofundat a fost ales Târgu Secuiesc.

Încadrarea așezărilor în cele trei tipuri morfogenetice de bază a permis formularea unor concluzii generale (p. 297–298): tipul de așezări dezvoltat pe locul unor ocoale, care se dovedește a fi predominant; tipul constituit din șiruri organizate, bine reprezentat în teritoriu, respectiv tipul rezultat prin îndesirea unor așezări afânate, întâlnit doar în mod rar. Așezările formate pe amplasamentul unor ocoale au avut inițial caracterul unor sate împrăștiate pe o suprafață bine delimitată, forma lor originară conservându-se doar în condiții de izolare accentuată. Formele inițiale au fost determinate de o serie de factori, între care relieful colinar, structura socială, ocupațiile dominante – în special creșterea animalelor mari, care necesitau spații extinse în imediata vecinătate a gospodăriilor – și funcția militară, ce a favorizat organizarea localităților pe „decurii”. Din perspectiva comparației etnice, așezările românești din regiune prezintă, în general, o structură mai dispersată, în timp ce localitățile situate în proximitatea zonelor săsești (Țara Bârsei, Sighișoara, Rupea) se remarcă printr-o textură parcelară mai regulată. Diferențele evidente de structură au impus analiza distinctă a așezărilor rurale și urbane. În mediul rural se regăsesc ambele tipuri morfogenetice principale, în timp ce orașele propriu-zise s-au dezvoltat preponderent sub forma unor șiruri organizate, având în zonele centrale largi „străzi de târg” și caracterul unor așezări deschise, nefortificate. Localitățile vechi prezintă toate cele trei tipuri morfogenetice, dezvoltate mai ales pe locul unor ocoale sau sub forma unor șiruri organizate. Așezările structurate pe ocoale au apărut exclusiv în Evul Mediu, extinderi ulterioare realizându-se predominant ca șiruri organizate. Analiza bazată pe hărți (ridicări topografice) relevă diferențe regionale: așezările pe ocoale sunt răspândite în toată zona locuită de secui, în timp ce șirurile organizate predomină în Gheorgheni, Ciucul Superior și Micioșoara. O trăsătură specifică este structurarea pe „decurii” (Ciuc, Gheorgheni, Cașin), legate probabil de organizarea militară. Structura așezărilor a evoluat prin îndesiri realizate în mai multe moduri: dezmembrări neregulate ale ocoalelor, divizări sistematice sau crearea de ocoale mici, rezultând sate îngrămădite și localități cu șiruri regulate. În zona studiată predomină satele de drum și așezările îngrămădite, localitățile împrăștiate și răsfricate fiind reduse numeric. Un aspect caracteristic al evoluției așezărilor secuiești îl constituie formarea curților și a fundăturilor de tip familial, rezultate din procesul de îndesire parcelară.

Prin stabilirea tipurilor de localități caracteristice, autoarea oferă un punct de plecare solid pentru cercetările viitoare asupra așezărilor cu valoare tipologică și istorică deosebită. Ea recomandă o analiză detaliată a tuturor localităților, identificarea și instituirea unor zone protejate suplimentare, precum și elaborarea unor reglementări privind utilizarea parcelelor și volumul clădirilor, pentru a păstra structura parcelară tradițională și caracterul specific al localităților. Studiul subliniază importanța protejării nu doar a monumentelor individuale, ci și a întregului peisaj cultural și a Țesutului urban tradițional, evidențiind exemple precum Târgu Secuiesc și Inlăceni (județul Harghita), ale căror valori excepționale ar putea justifica includerea lor pe Lista Patrimoniului Mondial. Prin aceste recomandări, autoarea atrage atenția asupra necesității unei protecții integrate, care să asigure conservarea identității și continuității culturale a așezărilor secuiești.

Lucrarea se încheie cu o anexă tabelară, care reunește caracteristicile localităților studiate, incluzând date de identificare, denumirile actuale și istorice, prima atestare documentară, tipul planimetric și evoluția acestora, precum și date demografice. Această prezentare sistematizată se dovedește deosebit de utilă atât pentru analiza comparativă a așezărilor, cât și pentru cercetările viitoare privind structura și dezvoltarea localităților secuiești.

Lucrarea se distinge printr-o abordare complexă și multidisciplinară, oferind o contribuție semnificativă la studiul patrimoniului construit al regiunii secuiești. Analiza detaliată a tipurilor de așezări, împreună cu metodologiile utilizate, oferă un cadru de referință valoros nu doar pentru cercetările locale, ci și pentru studiile privind așezările și orașele din alte regiuni ale țării. Modul sistematic de documentare și evaluare a obiectelor studiate poate servi drept model pentru cercetări viitoare, facilitând atât analiza comparativă, cât și elaborarea unor recomandări privind conservarea patrimoniului construit.

Julia Derzsi

ROBERT R. DENNDORF, *Stampele Moldovei istorice (sec. XVII – începutul sec. al XIX-lea), Album de imagini*. Chișinău: Editura Lexon, 2025, 302 p.

Volumul prezentat se înscrie în seria lucrărilor dedicate documentării vizuale a trecutului, fiind relevant atât din perspectiva iconografiei, cât și a istoriei militare, urbane și administrative. Reunește o selecție vastă și eclectică de stampe istorice care reflectă evoluții din istoria Moldovei, între secolul al XVII-lea și începutul secolului al XIX-lea, perioadă în care teritoriul Principatelor se transformă într-o zonă de interes, afectată de campanii militare repetate. Războaiele ruso-austro-turce produc efecte negative, însă aduc Țările Române în atenția Occidentului, fapt care determină o creștere a producției de reprezentări vizuale diverse. Pe lângă calitatea artistică evidentă, aceste imagini au o însemnată valoare documentară.

Direcția de cercetare care aduce în prim plan valorificarea documentelor vizuale este deja conturată în istoriografia românească. Imaginea orașelor mari beneficiază de suportul diferitelor albume care întrunesc repere vizuale diverse, în timp ce istoricii artei se preocupă de varietatea formelor de reprezentare a realităților locale și de cercetările orientate către subiecte mai precise, precum arta vedutelor sau portretistică. De asemenea, descoperirea unor planuri și hărți inedite contribuie din ce în ce mai mult la procesul complex de reconstituire a morfologiei urbane și a dinamicii evoluției unui spațiu. Lucrarea lui Robert R. Denndorf se integrează în acest ansamblu, având însă un caracter mai amplu, determinat de analiza unui teritoriu extins, prin intermediul unei palete diverse de reprezentări vizuale.

Autorul provine dintr-o familie din zona Transilvaniei, iar interesul pentru hărți și stampe i-a apărut încă din perioada copilăriei, fiind influențat de preocupările și obiceiurile din familie (colecționarea corespondenței și a diferitor documente importante, filatelie). Deși se mută în Germania, spațiul românesc rămâne punctul focal al preocupărilor sale, fapt confirmat și de incursiunile genealogice personale pe care le întreprinde. O bună parte din demersurile sale se concentrează pe perioada refugiului regelui Suediei, Carol al XII-lea, pe teritoriul Moldovei. Ca urmare a înfrângerii suferite la Poltava, el se retrage pentru câțiva ani la vest de Nistru, în zona cetății Tighina, stăpânită la acel moment de Imperiul Otoman. Printre lucrările care contribuie la reconstituirea vizuală a istoriei locale, întâlnim și un album recent care adună 147 de imagini reprezentative, intitulat *Meleaguri românești văzute de artiști din Apus (sec. XV–XIX)*. Aceste mărturii vizuale cresc gradul de atractivitate, motiv pentru care lucrarea lui Robert R. Denndorf poate fi parcursă de o categorie extinsă de persoane interesate de domeniu. Pe lângă publicul larg, cartea se adresează și specialiștilor, fiind un instrument de lucru util pentru istorici și urbaniști.

Lucrarea debutează cu un Cuvânt înainte, având titlul „Cartografia Moldovei din secolul al XVII-lea – început de secol XIX”. Acest segment este redactat de coordonatoarea volumului, Silvia Corlăteanu-Granciuc, care prezintă activitatea autorului și conținutul lucrării. În următoarea secțiune, cu rol introductiv, Robert R. Denndorf oferă detalii importante menite să evidențieze motivația din spatele unei astfel de documentări vizuale. De asemenea, sunt expuse criteriile de selecție a stampelor, viziunea metodologică, modalitatea de prezentare în cadrul volumului, diferite probleme de interpretare a surselor, dar și principalele obiective. Privitor la acestea, edificatoare este chiar ultima propoziție, prin care autorul se distanțează de „precizia regulilor academice” și își propune o conservare vizuală a unor fragmente din istoria românilor.

Corpul principal al lucrării este structurat în două capitole, împărțite în funcție de proveniența documentară. Sursele prezentate în prima parte sunt extrase din repertoriul Bibliotecii Naționale a Franței și cuprind 53 de stampe prezentate integral și 168 de cadre detaliate, menite să aducă în prim plan zonele de interes. Un accent deosebit s-a pus pe hărți, stampe care prezintă diferite episoade ale confruntărilor militare ruso-austro-turce și planuri ale cetăților. Se remarcă, în acest sens, diferite reprezentări cartografice ale Dunării, Imperiului Otoman și Ungariei, planuri de bătălii precum cele de la Stăvușani și Stăniliești sau planuri ale cetății Tighina și Oceacov. Toate aceste documente, deși acoperă de multe ori un areal mai vast, dezvăluie aspecte importante despre configurația teritorială și așezările din Principatul Moldovei.

Cel de-al doilea capitol însumează 168 de stampe integrale și 59 de detalii, provenite din alte surse și colecții. Tematicile principale rămân similare, însă apar mai multe imagini care ies din tiparul deja conturat. Astfel, printre hărți ale Principatelor și teatre de război, regăsim și stampe care surprind portul național din Bucovina, o imagine idilică a satului bucovinean, litografii de Auguste Raffet, portrete de domnitori sau vederi din orașele Iași și Suceava.

În partea finală, volumul continuă cu o serie de secțiuni auxiliare. Deși nu sunt delimitate clar drept „anexe”, acestea constituie instrumente valoroase de lucru, enumerând autorii stampelor, lista completă a imaginilor, indexul selectiv de localități, abrevierile, cuvintele-cheie și rezumate în cinci limbi diferite.

Deși structura internă a capitolelor nu urmează un fir cronologic, aspect subliniat și de către autor în introducere, conținutul este ușor de urmărit. Reprezentările principale includ în secțiunea de text: denumirea succintă în limba română, tipul de material iconografic, dimensiunea, denumirea completă în limba de origine, autorul, data și locul editării, alte informații relevante, prezentarea imaginilor de detaliu, dar și cote de inventar. Aceste repere contribuie la clarificarea contextului apariției fiecărei ilustrații. Cele trei criterii amintite de autor, valoarea informativă, prezentarea artistică și caracterul particular, scot în evidență o selecție de stampe care acoperă, de multe ori, același areal, dar care nu oferă senzația unei repetiții redundante, ci se articulează reciproc. Intercalările cronologice, datorate structurii fluide a prezentării, oferă un cadru propice analizei comparative. De asemenea, perioada analizată este extinsă, ceea ce face ca reprezentările aceluiași loc să prezinte variații semnificative în timp. Elocvent este chiar exemplul vedutelor. De la imaginea simbolică și inexactă a orașului fortificat, se face trecerea la reprezentări care surprind detalii mult mai apropiate de realitate. Acestea se transformă într-un instrument de lucru care evidențiază elementele de arhitectură și evoluția orașului în ansamblu. Chiar dacă lucrarea integrează mai multe tipologii de surse, nucleul său rămâne axat, în principal, pe cartografia istorică. În acest demers, autorul a utilizat hărți și planuri care oferă cercetătorilor detalii importante legate de spațiul românesc, valorificabile în studii care să completeze istoria administrativă și urbană a acestui areal. Materialele oferă specialiștilor suportul necesar pentru a analiza practicile de lucru ale epocii și a identifica particularitățile care pot conduce la inexactități și erori transmise de la un cartograf la altul. Autorul evită să interpreteze aceste elemente, însă oferă un cadru solid printr-o selecție inspirată a materialului iconografic și prin inventarierea riguroasă a acestuia. Pe lângă hărțile generale care includ Principatele în zona periferică sau planurile de bătălie care reflectă dinamica unei perioade prelungite de conflict, există o suită variată de materiale interesante, printre care amintim stampa miniaturală Falczyn (Fălciu), Harta Moldovei și a Țării Românești realizată de cartograful italian Zatta sau copia latină (1740) a Planului orașului Iași din 1739, descoperit de Laurențiu Rădvan și Mihai Anatolii Ciobanu în Arhiva Militar-Istorică din Moscova.

Volumul beneficiază de o prezentare grafică de calitate. Culorile sunt reproduse fidel și pot fi diferențiate ușor, în timp ce hârtia este potrivită pentru un album de imagini. Alegerea detaliilor și abundența lor compensează de multe ori pentru dimensiunea paginilor și scara mică a hărților care acoperă un areal însemnat. Includerea unor planșe pliabile pentru cele mai relevante materiale ar fi fost ideală, însă extragerea secțiunilor care prezintă interes conduce la o îmbunătățire semnificativă a clarității detaliilor.

Lucrarea prezentată aduce o contribuție importantă la documentarea vizuală a Moldovei istorice. Sursele selectate se remarcă prin valoarea estetică incontestabilă și prin potențialul lor documentar. Formatul ales favorizează atragerea unui public mai larg, iar obiectivele enunțate în debutul lucrării sunt îndeplinite eficient. Cu ajutorul materialelor iconografice, Robert R. Denndorf a reconstruit fragmente din istoria Moldovei, asociate în general doar cu repere textuale dificil de parcurs. Pe lângă stimularea interesului pasionaților de istorie, varietatea surselor oferă noi instrumente de cercetare, utile pentru orice inițiativă științifică care caută să creeze o punte între sursele narative și corespondentul lor vizual.

Tudor Gaiță

**ANDREI MELINTE, *Târgușoarele din Moldova (1774–1859). Studiu de caz: ținutul Iași*.
Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2025, 311 p.**

Majoritatea cercetărilor de istorie urbană din spațiul românesc au privilegiat, în mod tradițional, orașele mari, consacrate grație rolului lor politic și administrativ, lăsând în penumbră lumea târgurilor și a târgușoarelor, așezări intermediare, situate la granița dintre mediul rural și cel urban, esențiale însă pentru înțelegerea mobilității sociale, a configurării relațiilor dintre diferite grupuri etnice și a evoluției economice în zorii modernității.

În anul 2025, istoriografia românească se îmbogățește prin apariția unui volum menit să completeze și să nuanțeze cercetările dedicate evoluției așezărilor urbane din spațiul românesc la începuturile epocii moderne. Înscriindu-se în tendințele recente ale studiilor de istorie a orașelor, cu scopul de a lărgi perspectivele asupra universului urban, volumul lui Andrei Melinte aduce în prim-plan târgușoarele din Moldova, relevând complexitatea proceselor economice, sociale și politice prin care aceste așezări au apărut, au evoluat și și-au afirmat funcțiile în cadrul unei rețele urbane atent elaborate. Lucrarea constituie o continuare și o valorificare a cercetării întreprinse de autor în cadrul studiilor doctorale, încununând finalul unei perioade situate sub semnul unei cercetări asidue. Astfel, sunt analizate atât târgușoarele rezultate din reorganizarea unor vechi centre urbane, cât și târgușoare nou-înființate, fie la marginea orașelor mari, cum este cazul Târgușorului Nicolina, fie de-a lungul drumurilor comerciale, evidențiindu-se, în cuprinsul volumului, modul în care acestea s-au integrat în rețeaua urbană a Moldovei.

Obiectivele cercetării, așa cum sunt ele formulate de autor în *Introducere*, se dovedesc a fi multiple: analiza evoluției economice, sociale și demografice a acestor așezări, evidențierea rolului comunităților etnice în geneza și dezvoltarea târgușoarelor, subliniindu-se în special rolul comunității evreiești și, nu în ultimul rând, înțelegerea mecanismelor prin care târgușoarele au fost înființate și organizate. Delimitarea cronologică aleasă de autor, 1774–1859, este justificată de momente istorice cheie: tratatul de la Kuciuk-Kainargi, anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus în 1812, aplicarea Regulamentului Organic și, în final, Unirea Principatelor Române, fiecare etapă istorică influențând în mod direct evoluția urbană a regiunii.

Volumul este structurat în trei capitole principale, fiecare abordând un nivel diferit de analiză a subiectului central al cărții. Primul capitol, intitulat *Procesul de urbanizare în regiuni din vecinătatea Moldovei*, oferă un cadru comparativ, examinând influențele spațiilor polono-lituanian și habsburgic asupra dezvoltării urbane din Moldova, ceea ce permite cititorului să înțeleagă contextul mai larg în care s-au afirmat târgușoarele apărute la răsărit de Carpați.

Analiza atentă a autorului evidențiază tipologii și dinamici comune în formarea micilor centre urbane din spațiul polono-lituanian și din zona de influență a Imperiului Habsburgic. După împărțirea Poloniei și integrarea teritoriilor în Imperiul Rus, instituirea „Zonei de Reședință Evreiască” și apariția suburbiilor comerciale (*posad*) au remodelat structurile urbane și sociale, generând orașe mici cu o pronunțată diversitate etnică și confesională. În cadrul teritoriilor aflate sub dominația Imperiului Habsburgic, evoluțiile au fost diferite. În Ungaria, *mezővárosok-urile*, așezările urbane de mici dimensiuni, s-au înmulțit semnificativ între 1780 și 1828, funcționând ca nuclee comerciale și agricole. În Transilvania, târgurile au cunoscut o dezvoltare ulterioară, odată cu liberalizarea comerțului dunărean, fiind adesea fondate și consolidate de comunități evreiești, care administrau domenii și desfășurau activități economice profitabile. În Bucovina, migrația evreilor dinspre spațiul polono-lituanian a stimulat apariția unor noi centre comerciale.

În toate aceste regiuni, agricultura a rămas fundamentul economiei, iar comerțul cu produse locale și cel cu vite a constituit principalul motor al dezvoltării. Comunitățile evreiești au avut, în fiecare provincie, un rol esențial în configurarea târgurilor, instituind, în anumite cazuri, structuri autonome, cu jurisdicții proprii și activități economice variate. Spațiul urban, după cum argumentează autorul, se organiza în jurul pieței săptămânale sau anuale, înconjurată de străzi, clădiri administrative și locuințe, ceea ce genera o identitate urbană distinctă, păstrând însă, de cele mai multe ori, caracterul semi-rural al așezărilor.

În subcapitolul dedicat târgurilor din Țara Românească, autorul descrie procesul prin care, încă din prima parte a secolului al XVIII-lea, unele sate au fost ridicate la rangul de târguri, dând exemplul Câmpinei, Filipeștilor sau Urlaților. Procesul, afirmă autorul, a fost accelerat după încheierea Tratatului de la Kuciuk-Kainargi, care a adus liberalizarea comerțului și a venit în continuarea unei politici de revitalizare urbană susținută de domnii fanarioți. În această perioadă nu exista însă o reglementare specială care să diferențieze târgurile de alte centre urbane, diferențele administrative apărând abia odată cu Regulamentul Organic, ce a separat așezările aflate pe moșii particulare de cele libere. Conducerea târgurilor era asigurată de comisii locale formate din reprezentanți de vază ai comunității și confirmați de autoritățile centrale.

Autorul conchide că, din punct de vedere cronologic, în Țara Românească cele mai multe târguri au apărut între a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima parte a secolului următor, fie ca urmare a trasării unor noi rute comerciale, fie pe fondul decăderii economice a unor vechi orașe. În unele cazuri, stațiile de poștă au avut un rol decisiv pentru geneza urbană, cum s-a întâmplat la Urziceni și Mizil. Totuși, după adoptarea Regulamentului Organic, fenomenul a intrat într-o etapă de regres, deoarece, sub imperativul dat de noile reglementări legislative, s-a încurajat mai degrabă reorganizarea și consolidarea orașelor existente decât apariția de noi târguri.

Al doilea capitol al lucrării, intitulat *Trăsături și tipologii ale târgușoarelor din Moldova* se dovedește a fi un segment al cărții consistent și bine organizat, fiind structurat pe mai multe niveluri de analiză. Autorul pornește de la un context istoric, politic și economic necesar înțelegerii fenomenului urban, analizând impactul pe care tratatele de la Kuciuk-Kainargi și Adrianopol l-au avut asupra evoluției vieții urbane din Moldova. Capitolul continuă cu o necesară clarificare a terminologiei, menită să reliefeze diferențele dintre noțiuni precum „târg”, „târgușor” sau „oraș”, stabilind, cu rigoare, elementele definitorii ale târgușoarelor apărute începând cu a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, care se caracterizau prin: desfășurarea unor activități comerciale zilnice, amplasarea preponderent pe proprietăți boierești sau mănăstirești, numărul de locuitori mai mic decât cel al orașelor vechi.

O interogație esențială pe care autorul o formulează și căreia îi oferă răspunsuri ține de factorii care determină apariția noilor târguri. Fenomenul înființării târgușoarelor în Moldova, începând cu secolul al XVIII-lea, reprezintă, în esență, un proces de urbanizare generat de nevoile economice și de numărul redus de orașe. Inițiativa aparținea, în primul rând, stăpânilor moșiilor, boieri sau mănăstiri, interesați de creșterea veniturilor proprii, dar și domniei, care urmărea sporirea veniturilor Vistieriei. Alegerea amplasamentului noilor târguri era gândită cu atenție: se ținea cont de apropierea de principalele căi de comunicație, de granițe, de centre urbane existente și de potențialul economic al zonei agricole.

Această analiză pregătește cadrul pentru subcapitolul dedicat apariției noilor târguri, unde sunt prezentate cauzele, factorii determinanți și exemplele concrete. Dimensiunea instituțională este surprinsă printr-un subcapitol distinct despre administrație, ce reflectă maniera de conducere și de organizare a acestor așezări. Totodată, autorul introduce în investigația sa pagini de istorie socială, îndreptându-și atenția asupra principalelor categorii etnice existente în târguri. Un loc aparte îl ocupă aspectele economice, unde sunt descrise funcțiile comerciale și rolul târgușoarelor în rețelele de schimb regional. Capitolul se încheie cu o reconstituire a înfățișării târgușoarelor, ceea ce oferă cititorului o înțelegere detaliată a organizării spațiale, a structurii locuințelor și prăvăliilor, precum și a raporturilor funcționale dintre toate acestea.

Un element de originalitate al lucrării îl constituie periodizarea procesului de apariție a târgușoarelor din Moldova. Autorul distinge patru etape, fiecare cu trăsături economice și sociale specifice. Prima etapă, plasată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se remarcă prin formarea târgurilor în special în nordul provinciei, într-un context marcat de migrația negustorilor evrei dinspre spațiul polono-lituanian spre zona de nord-vest a Moldovei. A doua etapă, corespunzătoare primei jumătăți a secolului al XIX-lea și încheiată odată cu adoptarea Regulamentului Organic, a fost dominată de inițiativele stăpânilor de moșii, care înaintau către domnie cereri de înființare a târgușoarelor și atrăgeau populație prin facilități fiscale și comerciale, contribuind astfel la consolidarea așezărilor nou înființate. Cea de-a treia etapă pe care autorul o propune, încadrată în

intervalul cronologic 1832–1843, reflectă consecințele Regulamentului Organic și ale păcii de la Adrianopol, perioadă în care ritmul de înființare a târgurilor se intensifică. Ultima etapă, plasată între 1844 și 1859, este considerată de autor momentul de apogeu al fenomenului, determinat în principal de hotărârile Adunării Obștești și de aflulxul demografic al evreilor, chiar dacă multe dintre târgurile apărute atunci au rămas la stadiul de simple piețe sau puncte de tranzit. Această cronologie, atent argumentată, subliniază caracterul dinamic al fenomenului de urbanizare din Moldova și aduce o corectură importantă interpretărilor anterioare, care plasau vârful acestui proces la începutul veacului al XIX-lea.

Intitulat *Ținutul Iași. Între reorganizarea unor așezări mai vechi și înființarea noilor târgușoare*, capitolul al III-lea marchează tranziția de la analiza generală a subiectului la o cercetare aplicată asupra ținutului Iași. Structura sa urmează o dublă direcție: pe de o parte, surprinde reorganizarea unor târguri mai vechi, cum este cazul Ștefăneștiului, iar, pe de altă parte, urmărește apariția unor târgușoare noi, fie la marginea orașului Iași (Nicolina, Păcurari, Socola, Copou), fie de-a lungul principalelor drumuri comerciale (Sculeni, Podu Iloaiei, Zabolteni, Bivolari). Originalitatea demersului rezidă însă în modul de abordare: autorul construiește pentru fiecare târgușor o veritabilă micromonografie, reconstituind pe baza unei game largi de izvoare, editate și inedite, crâmpie esențiale din viața lor administrativă, economică și socială. Astfel, cititorului îi sunt relevante, într-un limbaj clar, accesibil, mecanismele instituționale și regimul juridic al târgurilor, diversitatea etnică și socială a locuitorilor acestor așezări, dinamica economică și raportul dintre noile așezări și orașele mari din ținut. Valoarea metodologică a acestei abordări este evidentă: prin atenta interpretare a tuturor categoriilor de izvoare existente, autorul reușește să contureze un model de analiză aplicabil și altor regiuni, oferind viitoarelor cercetări un cadru riguros pentru studiul fenomenului urbanizării la începuturile modernității. Se face, astfel, dovada că istoria târgurilor și târgușoarelor nu poate fi înțeleasă decât prin acest tip de investigație minuțioasă, cu accent asupra detaliilor locale și a elementelor care particularizează fiecare așezare urbană în parte, dar integrată într-o perspectivă mai amplă asupra evoluției sociale și economice a Principatelor.

Concluziile formulate de Andrei Melinte la finalul volumului confirmă amploarea și relevanța cercetării sale. Autorul subliniază faptul că apariția și dezvoltarea târgușoarelor din Moldova între 1774 și 1859 a fost rezultatul conjugării mai multor factori: creșterea fiscalității, nevoia domniei de noi resurse financiare, cumulată cu interesul stăpânilor de moșii de a-și spori veniturile. În acest context, revitalizarea unor orașe vechi și înființarea de târguri pe moșii particulare au devenit soluții preferate, încadrând Moldova într-un fenomen istoric extins, specific Europei Centrale și de Est. Autorul evidențiază în mod convingător rolul migrației, în special al populației evreiești, în configurarea peisajului urban, precum și importanța reglementărilor juridice, de la hrisoavele domnești până la aplicarea Regulamentului Organic în procesul de apariție și evoluție a târgușoarelor.

Anexele volumului reprezintă o resursă de mare valoare documentară pentru cercetători, oferind atât surse cartografice, cât și tabele statistice detaliate. Deosebit de important este tabelul care fixează cu precizie anul sau perioada înființării fiecărui târgușor, facilitând astfel analiza cronologică și comparativă a fenomenului urban în ținutul Iași și, mai larg, în Moldova. Aceste instrumente documentare conferă un plus de credibilitate întregului discurs al autorului, transformând volumul într-un reper metodologic solid pentru studiile de istorie urbană premodernă.

În concluzie, se poate afirma că volumul *Târgușoarele din Moldova (1774–1859). Studiu de caz: ținutul Iași*, semnat de Andrei Melinte, îmbogățește considerabil istoriografia urbană românească, deschizând o perspectivă clară asupra trecutului acestor așezări situate la limita dintre mediul rural și cel urban, prea puțin tratate în literatura de specialitate. Printr-o cercetare minuțioasă, autorul pune în lumină existența târgușoarelor, oferind cititorului un tablou viu al unei Moldove aflate în pragul modernității, cu schimbările economice și sociale care i-au creionat parcursul istoric, iar anexele inserate la finalul cărții transformă volumul într-un instrument metodologic valoros. Prin abordarea atent construită, autorul oferă o cheie pentru înțelegerea proceselor de urbanizare în zorii modernității românești și propune un model util pentru cercetările viitoare.

Alexandru Gorea

**NICOLAE LASCU, *Bucureștiul modern (1831–1952). Dezvoltare și legislație urbană*.
București: Editura Simetria, 2025, 254 p., h., pl., schițe, tab., fotografii**

Pentru majoritatea specialiștilor români din domeniul istoriei și teoriei urbane (arhitecți și urbanisti, dar și istorici, sociologi, juriști), publicarea acestei cărți este așteptată de cca. 28 de ani, din momentul în care Nicolae Lascu și-a susținut doctoratul, cu o temă de mare noutate la timpul respectiv: „Legislație și dezvoltare urbană 1831–1952”, Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, București, 1997. Ea articula domeniile dezvoltării urbane și legislației care a influențat-o, acestea fiind privite evolutiv și în concordanță cu parcursul doctrinelor și teoriilor urbanistice, ale administrației și ale societății căreia îi erau destinate. La timpul respectiv, remarcam noutatea demersului și utilitatea rezultatelor obținute, fapt confirmat prin sutele de trimiteri ulterioare (note de subsol sau bibliografie) la teză, ale celor care studiau domeniul. Evident, se aștepta publicarea ei, pentru ca astfel informația să fie mai accesibilă.

Analizând parcursul ulterior al profesorului Nicolae Lascu, se poate spune că teza a fost făcută publică în felurite moduri, în afara citărilor amintite anterior, care, la rândul lor, au produs o consistentă literatură de profil. Mă refer la articolele și cărțile publicate de colegul nostru, dintre care merită amintit consistentul volum „Bulevardele bucureștene până la Primul Război Mondial”, publicat de Editura Simetria în 2011. L-am considerat, la vremea respectivă, ca un extras extrem de dezvoltat al tezei și o promisiune pentru publicarea tezei în extenso, profitând de feedback-ul primit în tot acest timp. În afara publicațiilor, numeroase elemente conținute de teză au fost folosite de autor în predarea cursurilor universitare, în activitatea de proiectare dedicată patrimoniului urbanistic și arhitectural bucureștean, precum și în organizarea de expoziții și evenimente în aceleași domenii. Nu se pot trece cu vederea publicațiile celorlalți cercetători ai istoriei urbanistice, inserând fragmente, informații sau idei ale tezei de doctorat a colegului Lascu.

Dacă până aici am elogiât calitatea tezei sale de doctorat și impactul ei asupra tuturor domeniilor conexe urbanisticii românești, este momentul să remarcăm impactul pe care personalitatea arhitectului Nicolae Lascu l-a avut în școala de arhitectură românească (îndeosebi bucureșteană), mai ales după 1989, când a putut să-și valorifice, în predare, îndrumare doctorală, proiectare și în cercetare, întreaga experiență și informație acumulată. Se poate spune, fără exagerare, că, împreună cu alți colegi de generație, a pus bazele noii școli de istorie a arhitecturii și urbanisticii românești, succesoarea celei întemeiate de Grigore Ionescu, pentru arhitectură, și Cincinat Sfințescu, pentru urbanistică. Între altele, merită remarcată noutatea cursului/disciplinei „Istoria orașelor din România” cu varianta „Istoria așezărilor din România”, premiere absolute în învățământul universitar de arhitectură din București, la care Nicolae Lascu a contribuit în exclusivitate. Un alt element notabil este diseminarea acestui curs (în diferite variante, calibrate în consecință) la toate nivelurile învățământului superior de arhitectură și urbanism, precum și integrarea sa în realitățile europene.

O concluzie sumară, dar extrem de importantă, este că autorul acestei noi cărți, profesorul Nicolae Lascu, este unul dintre liderii generației sale, un prolific cercetător și publicist, un urbanist de mare finețe și un creator de școală. În această ipostază fiind recomandat de contribuțiile pe care le-a avut și le are în definirea noii generații de cursuri universitare de istoria arhitecturii și urbanisticii românești. Să nu uităm studiile și îndrumările doctorale, pentru o perioadă de timp fiind directorul școli doctorale din cadrul Universității „Ion Mincu”. În fine, în 2024, a primit Medalia Comisiei de Istorie a Orașelor din România, pentru realizările sale din domeniu.

Revenind la cartea la care dorim să ne referim, în „Introducere” sunt explicate motivele și structura cercetării și a cărții, precum și sursele utilizate. Textul propriu-zis are două mari părți, prima dedicată legislației („Istoricul legislației urbanistice”), a doua efectului ei asupra orașului („Condiționări legislative în evoluția țesutului urban”). Prima parte, extrem de consistentă, este organizată cronologic, debutul fiind făcut prin evocarea antecedentelor („Moștenirea premodernă”, cu două componente – Proiectul de cod urban și Primele reglementări urbanistice). Următoarele subcapitole sunt definite/delimitate în funcție de o serie de momente istorice, coincizând parțial cu

evenimentele legislative semnificative: 1831 (debutul Regulamentului Organic, ca efect al ocupației și administrării rusești a Țării Românești), 1878 (lansarea primelor regulamente urbane ale Bucureștiului), 1921 (proclamarea Regatului sub domnia Regelui Carol I și promulgarea, prin decret regal, a Planului General de Sistematizare a Capitalei), 1939 (începerea celui de-Al Doilea Război Mondial, precum și promulgarea „Regulamentului de construcții și alinieri”, ca anexă a „Planului Director de Sistematizare” din 1935) și, în fine, momentul 1952 (anul în care este elaborată „Hotărârea CC al PMR și a Consiliului de Miniștri al RPR cu privire la planul general de reconstrucție socialistă a orașului București”, care prefigura un alt tip de dezvoltare urbană, controlată de partid și structurile sale).

Ca urmare, primul subcapitol („Începuturile legislației urbanistice 1831–1878”) conține referiri la efectele Regulamentului Organic asupra Bucureștiului, apoi diversele aspecte privind adoptarea sub Al. I. Cuza a dreptului modern, apoi, a problematicei igienei și salubrității publice, la care se adaugă evocarea regulamentelor anului 1878.

Al doilea subcapitol („Perioada Vechiului Regat 1878–1921”) este dedicat evoluției legislației naționale în relație cu cea referitoare la dezvoltarea Capitalei, care, la rândul său, a avut un efect asupra extinderii și structurării urbanistice și arhitecturale: „Regulamentul de construcții din 1890” și prima extindere a teritoriului urban, „Reglementarea construcțiilor pe bulevarde și chei”, apariția „Legii pentru crearea Cassei lucrărilor orașului București”, Concursul din 1906 privind „Planul de sistematizare a Capitalei”, „Regulamentul pentru alinieri și construcțiuni în comunele suburbane”, Proiectul „Regulamentului pentru parcelări” și „Primul plan de sistematizare”, epilogul fiind „La belle Époque”. Simpla enumerare a subcapitolelor este elocventă pentru remarcabilul efort de a ține sub control, de a pune în relație și de a caracteriza această imensă informație, proces pe care profesorul Lascu l-a realizat firesc, printr-un discurs clar, reținut, obiectiv. Această remarcă se poate face, de altfel, în legătură cu volumul prezentat, în întregul său.

Subcapitolul al treilea („Bucureștiul perioadei interbelice 1921–1939”) este în aceeași măsură dens ca informație și complex, discursul surprinzând oscilațiile perioadei, între democrație și dictatură, cu efecte asupra relației dintre urbanism și legislația administrativă, a celei dedicate tipologiei clădirilor (programelor de arhitectură), și sfârșind prin trecerea în revistă a legislației bucureștene (legile administrative, „Regulamentul de construcții din 1928” în raport cu criza dezvoltării, „Planul Director de Sistematizare din 1935” și „Regulamentul din 1939”). Finalul subcapitolului descrie orașul la sfârșitul acestei perioade scurte și extrem de dense.

Subcapitolul final („Războiul; Spre o nouă societate 1939–1952”) surprinde raportul dintre legislația urbanistică din timpul regimului Antonescu (națională și bucureșteană) și „Dezagregarea dreptului urbanistic (1944–1952)”, observându-se particularitățile Bucureștiului în contextul glisării către un alt tip de urbanism. „Spre reconstrucția socialistă a Bucureștiului” finalizează considerațiile referitoare la perioada respectivă. În ceea ce privește componenta grafică, este interesantă opțiunea autorului de a insera un minim de planșe (hărți, planuri, schițe), în narațiune, fiind grupate în patru pachete de imagini diverse care definesc extrem de bine și util textul. Aceasta face lucrarea compactă și lesne de parcurs, iar ilustrația este relevantă concentrat, putându-se face ușor cuvenitele relaționări cu informația scrisă.

A doua parte a cărții face legătura, după cum aminteam, între legislație și țesutul urban, care este definit prin teren, tipologia constructivă, spațiul public, în final discutându-se problematica esteticii urbane rezultante/rezultate. În economia acestei părți a cărții, importante sunt considerațiile inițiale referitoare la ceea ce autorul numește „Limitele aplicării dreptului urbanistic”, ceea ce îi dă prilejul de a face judecăți de valoare asupra a ceea ce consideră definitiv în alcătuirea țesutului urban, și anume „regulamentul de construcție”. În ceea ce privește conținutul părții, dacă problema terenului este privită evolutiv, conform celor două etape considerate de autor (a reglementărilor parțiale și a celor complete), conducând la anumite efecte asupra teritoriului urban, tipologia surprinde trei ipostaze (în regim închis, în sistem izolat și în regim grupat) ale modului de organizare interioară a parcelei. În fine, spațiul public, prin caracteristicile sale (geometria traseului străzii și frontul, conducând la constituirea spațialității) și prin efectele sale asociate plasticii arhitecturale, produce un anume stil (unitate stilistică) și o anumită estetică a fragmentului urban.

Spre deosebire de partea anterioară (și logic în raport cu conținutul părții), aici textul și imaginile se întrepătrund, relația dintre ele fiind strânsă și producând informație completă și complexă. În fine, nu trebuie uitate „Anexele”. Prima se referă la cronologia legislației, în care „Tabelul II” este structurat cronologic, urmărind apariția diverselor reglementări cu caracter urbanistic. A doua anexă conține date referitoare la „Activitatea constructivă”, structurată cronologic și urmărind dinamica construcțiilor existente, a celor nou construite și a celor doar autorizate.

Este momentul să amintesc despre calitatea grafică a cărții. Aidoma tuturor produselor Editurii Simetria și cu toate dificultățile prin care trece această editură (să nu uităm: născută să servească domeniului arhitecturii și urbanismului, sub toate aspectele sale, sarcină rezolvată cu brio până în prezent), machetarea, acuratețea imaginilor extrem de diverse, atenta raportare a pachetelor de imagini cu textul sunt și aici exemplare. Grafic-designul îi aparține arhitectului Octavian Carabela, redactor fiind Eugenia Petre. Traducerea rezumatului în engleză este realizată de Simona Drăgan. Tiparul este executat de „Artix Plus”.

Dat fiind „succesul de piață” al tezei de doctorat a autorului, evocat mai sus, n-am niciun dubiu că actuala publicație va fi cel puțin la fel de întrebuițată în elaborarea viitoarelor studii de istorie și teorie a urbanisticii românești (în orice caz, a celei bucureștene) și în proiectarea urbanistică curentă.

Teodor Octavian Gheorghiu

**RODICA CRIȘAN, *Reabilitarea patrimoniului construit. Teorie și tehnică.*
București: Editura Ozalid, 2023, 356 p., h., pl., schițe, fotografii**

Am considerat necesar să fac această prezentare, pentru că, aidoma altor lucrări interdisciplinare/multidisciplinare, poate rămâne suspendată între diverse opinii sau puncte de vedere specifice uneia sau alteia dintre domeniile la care face referire, nefiind luată în considerare suficient de serios. Fac această reflecție pentru că lucrarea profesoarei Rodica Crișan negociază între diverse planuri (urbanism, morfo-structură urbană, istoria și teoria arhitecturii, la care se adaugă reabilitarea, restaurarea, consolidarea și reconversia arhitecturii istorice urbane), pe care le interconectează și analizează critic, în scopul de a stabili regulile de bază ale protecției și reabilitării patrimoniului construit urban mediu. Așadar, trebuie insistat că atinge toate domeniile enumerate, pentru care oferă metode de studiu și soluții elaborate, utilizate și verificate direct, astfel încât este o excelentă sursă de documentare și un ideal reper tehnic.

Ținta principală a demersului este locuirea bucureșteană obișnuită, de secol XIX și din prima jumătate a secolului al XX-lea, ocupând arii urbane importante și doar parțial protejată ca monument istoric. Mare parte din acest patrimoniu este integrat „ariilor/ansamblurilor protejate”, cu un statut nesigur, suficient de eterogen pentru a permite intervenții în mult prea multe cazuri, neconforme, superficiale sau distructive. Amalgamul morfo-structural și arhitectural rezultat în procesul de „modernizare”, fie din perioada interbelică, dar mai ales din sec. XX-XXI (perioada comunistă – cu intervenții majore, decise, relativ uniforme, apoi perioada post-decembristă – cu inserții extrem de diverse și eterogene tipologic, forțând indicatorii și regulamentele urbanistice), este rezultatul unor schimbări succesive de percepție, evaluare și înțelegere a patrimoniului, generând mentalități care au considerat moștenirea istorică fie o piedică în calea dezvoltării urbane, fie un produs perimat care merită să fie înlocuit.

Doar enunțarea faptului că lucrarea este interdisciplinară nu este suficientă, astfel încât propun în cele ce urmează o analiză mai atentă.

Faptul că este o carte de urbanism (istorie și teorie, morfo-structură, reguli, regulamente etc.) este dovedit nu numai de analizele sectoriale pe care le conține (negociind între domenii), ci, mai ales, de demonstrația că acest patrimoniu constituie parte din orașul contemporan, căruia îi adaugă valoare

și care, deci, merită a fi cunoscut și protejat prin metode specifice. În capitolul 4 „Reabilitarea locuirii”, cel puțin trei subcapitole conțin informații, atent prelucrate, despre componenta urbanistică a locuirii: „Locuirea și identitatea culturală a orașelor”, „Locuirea urbană tradițională. Cazul București”, „Vechimea și starea actuală a fondului locativ urban istoric”, căruia li se adaugă analize ale marilor ansambluri de blocuri din România și ale modului în care acestea pot fi reabilite. Este un demers care pornește de la ansamblul urban, trece prin problematica „mahalalelor” și a diverselor morfologii parcelare, ca apoi să coboare la nivelul clădirii definite în mare măsură de context, de evoluția legislației specifice, dar și de modificarea gustului.

Faptul că este o carte despre istoria și teoria arhitecturii, îl demonstrează feluritele analize și propuneri care coboară la nivelul clădirii, căreia i se descoperă alcătuirea și valoarea („de utilizare” și „culturală”), precum și modul în care clădirile moștenite pot fi protejate și îmbunătățite (sau nu?) prin reabilitare, uneori cu adaosuri sau goliri volumetrice. Pentru a demonstra diversitatea remarcabilă și valoarea incontestabilă a acestei arhitecturi, versus modul defectuos în care este uneori tratată, Rodica Crișan pune în circulație o imensă cantitate de exemple care, printre altele, dovedesc diferența enormă între prevederile conținute de legi, norme, regulamente, cărți și convenții internaționale asumate de România, pe de o parte, și realitatea din teren, pe de altă parte. Apar astfel zeci și sute de cazuri, fie de demolare și reconstrucție (în beneficiul unui anumit dezvoltator), fie de intervenții grotești asupra unor clădiri istorice prestigioase, majoritatea fiind parte din arii protejate și (teoretic) protejate de lege. Volumul se concentrează în special asupra situației de după 1989, incluzând o serie de acțiuni contradictorii, care câteodată protejează și integrează corect noile arhitecturi ale locuirii istorice, dar mult mai frecvent le afectează în moduri diverse și cu o adevărată risipă de inventivitate perversă în găsirea metodelor de a „câștiga” câțiva metri cubi în plus. Casa istorică devine astfel un simplu obiect asupra căreia se acționează fără milă, indiferent de valoarea sa de utilizare, contextual/urbanistică sau de cea istorică, arhitecturală, artistică sau memorială.

În carte, relația strânsă dintre urbanism și arhitectură transpare extrem de clar din faptul că edificiile tradiționale nu trebuie luate în considerare ca elemente izolate, ci integrate unor anumite morfologii parcelare și volumetrice, care, la rândul lor, sunt dependente de fiecare clădire în parte, sistemul urban tradițional/istoric fiind în mod cert de tip integrat. Mai mult, o clădire (orice clădire) nu poate fi înțeleasă doar ca un produs cu o anumită volumetrie, anvelopă sau detalii, ci include o anumită structură (subterană și supraterană), instalații și dotări, acestea fiind obligatoriu de a fi studiate și utilizate în programul de reabilitare pentru adaptare la modul de viață actual.

Închei aici demonstrația asupra caracterului complex, interdisciplinar al cărții, dar nu înainte de a scoate în evidență logica structurii sale, care urmărește parcursul studiilor care au precedat-o și au făcut posibilă scrierea ei.

Urmând explicațiile din introducere, primele capitole sunt teoretice, pornind de la capitolul „Atitudini contemporane față de patrimoniul construit” (în care se face o paralelă între atmosfera internațională și cea din spațiul românesc în privința respectului și protecției patrimoniului, comparație care se concentrează asupra situației de după 1989), apoi trecând prin capitolul al doilea („Terminologie”), se ajunge în capitolul al treilea la teoria propriu-zisă a reabilitării („Principii de bază ale reabilitării”).

Urmează o glisare treptată către practică (proiectare și execuție), prin evaluarea celor două tipuri majore de reabilitări rezidențiale (ale locuirii tradiționale și a celei de bloc cu apartamente), precum și a delicatelor reabilitări de construcții „redundante” – ale industriilor și clădirilor de cult ieșite din uz, abandonate și în pericol de demolare. Cele două tipuri de valori amintite mai sus („de utilizare” și „culturală”) și modul integrativ de a le studia reprezintă una dintre importanțele descoperiri teoretice ale Rodicăi Crișan, lesne utilizabile în diverse situații. Ele contribuie la cunoașterea suficient de exactă a calităților arhitecturii istorice încă din primele faze ale cercetării și sunt analizate în capitolul șase. Problemele fizice ale construcțiilor istorice și modul în care ele pot fi evaluate sunt detaliate în capitolele șapte („Degradarea construcțiilor”), respectiv opt („Evaluarea stării de degradare: diagnosticul”), iar una dintre cele mai frecvente și grave probleme („Umiditatea patologică a construcțiilor istorice”) face obiectul capitolului nouă. Capitolul 10 tratează un subiect „de graniță”: intervențiile structurale pe clădiri istorice, delicate întotdeauna și generatoare de

distrugerii dacă, bineînțeles, nu sunt realizate inteligent și adaptate diverselor situații particulare. Acest ultim capitol se încheie cu câteva studii de caz în care reabilitarea structurală a definit în mare măsură programul de restaurare a unor clădiri istorice bucureștene. În toate aceste cazuri, soluțiile au aparținut celui care a fost profesorul inginer Mircea Crișan, care s-a impus, timp de câteva decenii, în sfera reabilitării unor arhitecturi istorice extrem de diverse funcțional și tipologic.

Nu se poate încheia prezentarea fără a remarca faptul că această carte este, în mod evident, un corolar al unei continue și asidue preocupări a profesoarei Rodica Crișan, începând cu anii '80 ai secolului al XX-lea (cercetând locuirea tradițională în scopul găsirii de modele contemporane de locuire adaptate unui anumit loc), continuând cu studiile doctorale din anii '90 ai veacului menționat (dedicate reabilitării clădirilor de locuit istorice) și cu nenumărate și variate activități având ca țintă principală același patrimoniu. Ele au luat diverse forme, inclusiv de tip militantist, aplicat de altfel și în învățământul de arhitectură pe care l-a slujit timp de peste 30 de ani. Citind cartea, nu poți să nu observi logica combinată cu pasiunea, rigoarea științifică combinată cu cea tehnică sau chiar modul poetic de apropiere de subiect, pe care, în mod cert, l-a iubit și-l iubește.

Revenind la produsul tipărit, el este realizat de Editura Ozalid, care se impune treptat în publicistica de istorie și teoria arhitecturii și urbanismului, asociate protecției valorilor lor, iar demersul fiind coordonat de arhitecta Emilia Țugui.

Teodor Octavian Gheorghiu

DANIELA STANCIU-PĂSCĂRIȚA, *Loisir în vremuri de pace și război. Germanii din Sibiu și Timișoara*. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2024, 340 p., il., facs., tab., graf. (Colecția Teze de doctorat)

Abordarea acestui subiect este binevenită, deoarece în istoriografia noastră astfel de teme vizând impactul războiului asupra populației civile, a celor rămași acasă, au fost mai rar tratate. Mai mult, autoarea se oprește la două comunități urbane germane din anii 1900–1920, cele din Sibiu și Timișoara, pe atunci majoritare în orașele respective. Cercetarea nu a fost facilă, întrucât subiectul propus – petrecerea timpului liber, ca aspect al vieții cotidiene – se află la granița dintre istoria culturală, socială și urbană.

În *Argument* și în *Introducere*, autoarea a reliefat mobilurile alegerii subiectului și a definit cu acribie conceptele folosite, a insistat asupra metodologiei utilizate în investigațiile întreprinse, a prezentat baza documentară și stadiul actual al cercetărilor întreprinse în acest domeniu. Pentru început, autoarea a abordat cadrul general al regimului austro-ungar de după 1867, în care a fost inclusă și societatea transilvăneană, apoi modul în care locuitorii germani din cele două orașe, sașii și șvabii, s-au adaptat la noile realități social-politice din acești ani. Daniela Stanciu-Păscărița cunoaște epoca și a trebuit să facă un „tur de forță” pentru a o sintetiza și a insera istoria sașilor și șvabilor în acest context.

În continuare, autoarea s-a oprit asupra vieții urbane din Transilvania și Banat la începutul secolului trecut. Pentru aceasta, însă, pune în evidență mai întâi modernizarea din cele două orașe în secolul al XIX-lea, ambele aflându-se în avangarda progresului și înregistrând premiere în domenii ca: iluminatul public, introducerea curentului electric, a tramvaiului ș.a. Pe bună dreptate, este subliniat rolul asociaționismului în acest proces de modernizare, care a cuprins viața economică și socială, infrastructura, urbanismul. Autoarea surprinde elementele comune vieții urbane din epocă și insistă pe elementele specifice ale celor două orașe. Comune erau și cafenelele, devenite adevărate instituții, locuri de socializare, spații pentru discuții politice, literare și despre artă ale elitei urbane. La acest capitol, Timișoara și Sibiu sunt puse în oglindă, adăugându-se o altă expresie a modernizării: moda. Elita sibiană și cea timișoreană s-au aflat mereu în pas cu moda din Budapesta și Viena. Așa cum observă autoarea, și moda a trebuit să plătească tribut războiului declanșat în 1914:

pieile animalelor sacrificate erau prea prețioase pentru front și atunci s-a încercat înlocuirea lor la confecționarea pantofilor și ghetelor pentru civili.

Capitolul al III-lea este consacrat analizei comportamentului și etichetei sociale în cafenele, element central pentru loisirul elitei. Specific pentru Timișoara este prezența cafenelelor și în cartierele orașului. La fel de importantă era și petrecerea timpului liber în berării și în cărciumi, mai numeroase decât cafenelele în ambele orașe, pentru că erau destinate majorității populației urbane, dar erau vizitate și de cei aflați în trecere prin oraș. Daniela Stanciu-Păscărița mai face o observație pertinentă. În aceste tipuri de localuri publice nu intrau femeile, obișnuite doar în cofetării. În schimb, ele erau mai mult prezente la promenadă, subliniindu-se că plimbarea era un adevărat ritual. Autoarea propune o reconstituire veridică a promenadelor din Sibiu, un istoric al parcurilor din cele două orașe și al unor monumente care le-au înfrumusețat. Considerăm o contribuție însemnată și reliefaarea rolului multiplu al plimbărilor și transformările suferite de imaginea străzii în timpul războiului (sugestiv prezentată și cu ajutorul ilustratelor de epocă reproduse): pe stradă oamenii s-au rarefiat (unii sunt pe front, alții s-au evacuat), apar militari, mai puține femei etc.

Un capitol aparte este consacrat prezentării și analizării balurilor și seratelor dansante din Sibiu și Timișoara la cumpăna veacurilor XIX–XX. Sunt prezentate elementele specifice din Sibiu și Timișoara prin prisma participării elitelor sașilor și șvabilor la asemenea manifestări publice. Cel mai elocvent argument pentru rolul important acordat balurilor și cercurilor de dans în societatea săsească era participarea personalităților civile și militare ale orașului, începând cu reprezentanții autorităților locale și încheind cu prezența episcopului Bisericii Evanghelice, a comitelui sașilor, a unor generali din garnizoană. Acesta este capitolul cel mai bine realizat și considerăm că aici sunt și cele mai însemnate elemente de noutate pe care le aduce lucrarea de față.

De un interes deosebit este capitolul V, consacrat loisirului în timpul Marelui Război, autoarea urmărind transformările survenite în formele de manifestare a timpului liber sub impactul conflictului armat. La Sibiu, în anii 1914–1915, războiul s-a resimțit prea puțin, în petrecerea timpului liber producându-se doar mici schimbări. La Timișoara, în schimb, războiul s-a simțit mai mult, pentru că aici a fost instalat în 1915 un comandament al armatei germane care lupta împotriva Serbiei și populația a cunoscut dificultățile aprovizionării cu hrană, ale creșterii prețurilor, ale raționalizării alimentelor etc. Autoarea a surprins în esența lor aceste evenimente și apreciază că timpul liber al elitei a căpătat un caracter caritabil, membrii săi (mai ales femeile) participând la adunarea de cadouri pentru soldații de pe front, la îngrijirea răniților în spitale, la ajutorarea orfanilor și văduvelor de război.

Concluziile lucrării evidențiază raportul centru–periferie, autoarea constatând la Sibiu și Timișoara aceleași comportamente ale elitei săsești și șvăbești ca cele ale elitelor din capitalele dublei monarhii, Budapesta și Viena. Un alt specific identificat este interacțiunea acestor elite sibiene și timișorene cu elita românească din orașul de pe Cibin, respectiv cu maghiarii din Timișoara. De aici decurge și observația că șvabii au suferit un grad mai accentuat de maghiarizare față de sași. Asemănările și deosebirile dintre modalitățile de petrecere a timpului liber din cele două orașe și măsura în care acestea au fost afectate de Marele Război sunt evidențiate în mod clar.

Lucrarea este completată cu o listă cuprinzând bibliografia folosită și cu 17 pagini de ilustrații, autoarea folosind și aceste surse vizuale cu succes pentru a întregi atmosfera epocii abordate, după ce în *Introducere* a tratat acest subiect teoretic. Anexele lucrării cuprind o serie de liste cu adrese de localuri din cele două orașe, liste de asociații, corespondențele dintre denumirile de străzi în limbile germană, maghiară și română, din epoca cercetată și de astăzi, foarte utile pentru cei interesați de studierea trecutului celor două centre urbane.

Titlul lucrării putea fi mai precis prin completarea cu perioada în care este prezentată tema aleasă, așa cum era în titlul tezei de doctorat și cum se precizează în *Cuvânt-înainte*, semnat de îndrumătorul științific al tezei de doctorat, prof. univ. dr. Rudolf Gräf: „în preajma și în timpul Primului Război Mondial”. De observat și o scăpare la bibliografie, unde broșura *Ce sunt și ce vor*

sașii din Ardeal, apărută în 1919, a fost doar prefătată de Nicolae Iorga, nu scrisă integral de marele istoric¹. Fotografiile de epocă, care întregesc imaginea celor două orașe și facilitează înțelegerea specificului urban al perioadei, au fost reproduse cu acuratețe față de originalele avute la dispoziție. La paginile 269 și 272 este reprodusă aceeași fotografie a cafenelei și cofetăriei Seiser din Parcul Sub Arini, din două surse și cu două legende diferite, deși este aceeași imagine, de mărimi diferite. Aceste mici erori nu afectează conținutul volumului și putem conchide că lucrarea *Loisir în vremuri de pace și război. Germanii din Sibiu și Timișoara* este rezultatul unei cercetări temeinice, interdisciplinare, specifică lucrărilor de doctorat, bine documentată, cu contribuții originale din domenii multiple (sociale, culturale, antropologice).

În încheiere, subliniem că tema abordată de autoare, socializarea și petrecerea timpului liber la sași și șvabi la începutul secolului al XX-lea, era necercetată până în prezent, autoarea reușind un început promițător în această direcție, cu o serie de contribuții remarcabile. Lucrarea sugerează și noi deschideri către teme neabordate încă și propune prin acest subiect alte abordări similare la capitolele orașe-perechi (Brașov–Sibiu, Brăila–Galați, Arad–Timișoara ș.a.). Considerăm că volumul este un câștig pentru istoriografie, prezentând interes nu doar pentru cercetătorii epocii, ci și pentru universitari, studenți, masteranzi și doctoranzi, pentru un public mai larg, interesat de trecut în general și, în special, de istoria celor două municipii, Sibiu și Timișoara. Se adaugă și un stil plăcut, care face lectura agreabilă, propunând reconstituirea unor imagini credibile, a atmosferei epocii, a vieții urbane din spațiile publice. Volumul constituie și un pas înainte în cercetarea sistematică a istoriei celor două orașe, pregătind terenul pentru o tratare completă, cu abordarea tuturor domeniilor vieții urbane, cu accent pe viața tuturor categoriilor de locuitori. De curând, la începutul lunii august 2025, în cadrul Școlii de Vară de la Focșani a Societății de Științe Istorice din România, s-a anunțat că lucrarea prezentată a fost distinsă cu premiul „Aurelian Iordănescu”, acordat de către această asociație profesională în 2025, pentru cele mai relevante volume apărute în 2024, pentru contribuțiile sale științifice.

Vasile Ciobanu

**CEZAR PETRE BUIUMACI, *Orașul neterminat*.
Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2024, 582 p.**

Volumul pe care dorim să-l prezentăm se bazează pe teza de doctorat a autorului și este împărțit în patru capitole, precedate de o prefată, un argument și o introducere, având la final, așa cum ar trebui să aibă orice cercetare serioasă concluziile. Prefața este semnată de Augustin Ioan, prof. univ. dr. la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București. În *Argument*, autorului ne prezintă mobilul cercetării, o succintă analiză a istoriografiei problemei și a modului în care a gândit și abordat tema cercetată. În *Introducere* creionează o scurtă evoluție istorică a orașului București, de la fondarea sa până la momentul 23 august 1945.

Primul capitol continuă prezentarea evoluției istorice a orașului de pe Dâmbovița în perioada comunistă. În cadrul celui de-al doilea subcapitol, ne este relevată importanța economică a Capitalei; în acest sens, ne sunt prezentate informații despre subiect începând dinainte de anul 1944. Procedeu este benefic deoarece astfel putem avea acces la un tablou comparativ și se poate releva amploarea schimbărilor petrecute după instaurarea regimului comunist. Ponderea economică a Bucureștiului în economia țării, precum și prezentarea succintă a celor mai importante domenii industriale cu fabricile

¹ Vasile Ciobanu, „Wer ist der Autor der Broschüre *Ce sunt și ce vor sașii din Ardeal*?”, *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* 14, nr. 1 (1991), 37–39; Vasile Ciobanu, „O sută de ani de la publicarea broșurii *Ce sunt și ce vor sașii din Ardeal*”, *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu XXVI* (2019), 91–104.

aferente sunt minuțios descrise. Fenomenul *navetiștilor* și *rurbanizarea* generată de accelerarea procesului de industrializare sunt, la rândul lor, bine surprinse. Schimbându-se regimul, dar și realitățile impuse de perioada postbelică, precum cele generate de creșterea demografică, s-a recurs la o reorganizare administrativă a Capitalei României, expusă relevant de autor. În acest context, s-a procedat la redenumirea unor străzi, parcuri sau zone.

În cadrul celui de-al doilea capitol, a fost urmărită ridicarea unor construcții și clădiri cu caracter propagandistic. Comuniștii români au preluat modelul sovietic, cu precădere în prima etapă a implementării sistemului socialist din anii '50 ai secolului al XX-lea, pentru ca, ulterior, în perioada așa-numitei liberalizări, să fie adoptată o tipologie arhitecturală mai apropiată de cea a Europei Vestice. Printre clădirile emblematice ale acestui segment putem aminti Casa Scânteii, Sala Palatului, Cercul de Stat, Hotelul Intercontinental, Magazinul „Unirea” ș.a.

De la construcțiile cu caracter propagandistic se face trecerea la construcțiile de locuințe, dar și la marile ansambluri de locuințe construite în anii 1960. Perioada este împărțită în două subetape, prima descrișă de primul deceniu postbelic, cea în care construcțiile de locuințe au fost apanajul populației, pentru ca, din a doua parte a deceniului șase al secolului al XX-lea, statul să preia inițiativa în privința ridicării locuințelor, renunțându-se totodată și la stilul realismului socialist, cu precădere după discursul lui Hrușciov din anul 1956, ținut la Congresul al XX-lea al PCUS. Sunt descrise cu acribie construcția cartierelor muncitorești, precum: Drumul Taberei, Militari, Titan ș.a. Interesantă este abordarea autorului de a prezenta maniera în care au fost modelate bulevardele sau străzile din cauza cartierelor nou construite.

Capitolul al treilea se deschide cu un subcapitol dedicat muzeelor, în care domnul Buiumaci realizează și o radiografie numerică a muzeelor care funcționau în România înainte de anul 1948, identificând un număr de 88 de astfel de instituții, pentru ca, de exemplu, în anul 1964, să se ajungă la un număr de 210 muzee. Această eferescență fondatoare poate fi pusă pe seama faptului că regimul comunist avea o puternică componentă propagandistică, pe care dorea să o realizeze și prin intermediul instituțiilor culturale, precum muzeele, dar a dorit și rescrierea istoriei după modelul propriei viziuni, iar construcția și organizarea muzeelor din capitala României nu aveau cum să nu intre în vederile autorităților comuniste. Autorul ne prezintă nu numai cele mai importante muzee, ci și pe cele de dimensiuni mai reduse, dar importante în economia propagandistică a sistemului existent. Printre instituțiile culturale analizate se numără Muzeul Național al Literaturii Române, Muzeul de Istorie al Orașului București, Muzeul Universității din București, Muzeul Sportului din România, Muzeul de Istorie a Partidului, Muzeul Național de Artă al R.P.R., Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România, Muzeul Lenin-Stalin ș.a.

Alte componente edilitare realizate de comuniști au fost dedicate teatrului bucureștean, cinematografele, dar și institutelor de cercetare. Pentru toate au fost demarate ample construcții, primind sedii sau locații noi.

Monumentele de for public, utilizate, la rândul lor, de comuniști în scop propagandistic prin eliminarea urmelor vechiului regim, atât în ceea ce privește edificiile stradale sau statuile elitelor vechiului regim, acestea fiind înlocuite cu emblemele noului regim, precum ostașul sovietic, statuile dedicate lui Lenin și Stalin, „eroi ceferiști uciși la Grivița” în anul 1933 etc.

Parcurile bucureștene beneficiază și ele de un subcapitol special, fiind evidențiată schimbarea numelor celor deja existente sau amenajarea unor noi. Aceste spații de recreere au fost utilizate ca suport pentru o serie de monumente de for public, prin intermediul cărora regimul își transmitea propaganda oficială.

Ultimul capitol, care este și cel mai extins, se ocupă, într-un prim subcapitol, de modul în care a fost construit metroul din București, începând analiza de la primele discuții legate de construcția sa, inițiate la începutul secolului al XX-lea. Expunerea este una minuțioasă și detaliată, cu mențiunea că autorul depășește limita cronologică impusă în cadrul cercetării sale, urmărind evoluția metroului bucureștean și după anul 1990, prezentând chiar și ultimele magistrale date în funcțiune la finalul anului 2024.

Este bine cunoscut faptul că un eveniment tragic, precum cutremurul din 4 martie 1977, a fost exploatat de Nicolae Ceaușescu pentru a-și pune în practică planul de reconstrucție și schimbare a Bucureștiului după conceptul socialist propriu, comportându-se în acest sens ca un adevărat primar. Volumul de față cuprinde un amplu subcapitol dedicat subiectului menționat, intitulat „Demolarea Bucureștiului”. Aici sunt prezentate demolările mai multor biserici, unele emblematică atât pentru istoria orașului, cât și pentru arhitectura sa. Fără a încerca să redăm inventarul bisericilor distruse de comuniști, subliniem că autorul a prezentat nenumărate exemple, prezentând istoricul, motivul și modul în care s-a realizat demolarea, precum și ce s-a construit, dacă s-a construit, până la urmă, pe locul lăsat liber de monumentele dispărute. Primele biserici demolate de comuniști au fost în epoca Dej, dar în perioada lui Nicolae Ceaușescu, procedeul a fost extins. Printre bisericile demolate s-au numărat Biserica Enei, Biserica Buna Vestire Parohia Rahova, Biserica Sf. Nicolae „Alba-Postăvari”, Biserica Sf. Spiridon „Spirea Veche”, Biserica Mănăstirii Cotroceni, Biserica Sf. Pantelimon ș.a. Autorul prezintă și legende urbane care au precedat dărâmarea unor biserici, precum și folclorul construit în jurul demolărilor. Este surprinsă și translația unor biserici, prezentând modul și distanța translației, realizată prin utilizarea metodei brevetate de inginerul Iordăchescu în anul 1982. Printre exemplele bisericilor translate amintim: Ansamblul Schitul Maicilor, Biserica Olari, Ansamblul Mihai Vodă ș.a.

După cum remarcă foarte bine Cezar Buiumaci, nu doar bisericile ortodoxe au fost demolate în timpul regimului comunist, ci și alte obiective laice sau religioase. La fel ca în cazul bisericilor, ne sunt prezentate motivele și modul demolării, precum și ce s-a construit pe locurile lăsate libere după dispariția unor sinagogi sau altor construcții emblematică din București. De furia demolărilor nu a scăpat nici clădirea Arhivelor Statului din perioada 1866–1986, care funcționa în fosta Mănăstire Mihai Vodă, deoarece stătea în calea sistematizării zonei în vederea construirii Casei Poporului. Arhivele Statului au fost mutate din anul 1960 în fostul sediu al Monitorului Oficial. Așezămintele Brâncovenesti și Spitalul Brâncovenesc au avut și ele o soartă similară. Alte obiective demolate au fost: Morga/Institutul Medico-Legal, casa arhitectului Grigore Cerchez, care era sediul Uniunii Artiștilor Plastici, Școala Romanescu, Hanul Avram, casele din cartierele din zona unde urma să fie construită Casa Poporului, dar nu numai. Chiar dacă demolări au avut loc în București și înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, cele petrecute în timpul regimului comunist, mai ales dacă ținem cont că vorbim despre o perioadă de pace, nu pot fi egale sau justificate.

Modul în care a fost construit centrul politico-administrativ Casa Republicii/Poporului este și el bine prezentat. Etapele evolutive sunt destul de minuțios descrise, începând cu proiectarea, demolările, modul în care s-au efectuat lucrările, munca efectivă care a utilizat din plin soldații, accidente de muncă etc. În cadrul acestui subcapitol, autorul îi are în vedere și pe oamenii care au avut de suferit datorită sistematizării și dărâmării unor cartiere întregi. Readaptarea în noile locuințe și schimbarea modului de locuire de la casă la apartamentele de bloc nu au fost nici ele uitate. Acest ultim aspect relevă traumele și impactul social generat de planurile de sistematizare forțată.

Amenajarea râului Dâmbovița este ultimul subiect analizat. Regularizarea principalului râu al Capitalei este ilustrată începând cu proiectele din anul 1865 și surprinde modul în care Nicolae Ceaușescu și-a dorit să facă din București port la Dunăre.

Pe toată durata volumului, autorul ne prezintă imagini revelatoare care completează și exemplifică descrierea. De asemenea, trebuie subliniat că sursele care au stat la baza cercetării sunt cele arhivistice, presa perioadei, precum și un număr consistent de lucrări de specialitate.

Trebuie subliniat, încă o dată, faptul că autorul abordează toate problematicile analizate, depășind intervalul cronologic supus analizei inițiale, atât în ceea ce privește limita inferioară, cât și cea superioară. Demersul este benefic pentru cititori, deoarece prezintă contextul tematicii abordate, dar și modul în care a evoluat și ce rezultate a avut acțiunea/evenimentul după căderea regimului comunist.

Referindu-ne la titlul volumului, „Orașul neterminat”, acesta ne poate sugera continuarea cercetărilor viitoare ale autorului dedicate capitalei României, urmând a fi analizate și alte aspecte. Pe de altă parte, utilizând un jargon, demonstrația autorului ne duce și la ideea că „orașul de pe Dâmbovița” putea să fie „terminat” sau urma să fie terminat în cazul în care regimul comunist ar fi supraviețuit mai mulți ani, mai ales dacă avem în vedere amplul proces de demolare și remodelare după tipicul și voința conducătorului autoritar al statului.

Reprezentând o contribuție nouă și interesantă în domeniul istoriei orașelor, volumul merită să fie recomandat celor interesați, avându-i în vedere pe specialiștii din domeniul istoriei, arhitecturii, urbanismului, dar și publicul larg.

Alexandru Nicolaescu

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Sesiunea anuală a Comisiei de Istorie a Orașelor din România, Ediția a XXXI-a, Sibiu, 26–27 iunie 2025, online

Cea de-a XXXI-a Sesiune anuală a Comisiei de Istorie a Orașelor din România s-a desfășurat online, în perioada 26–27 iunie 2025, și a avut ca temă „Periferia, zona suburbană și relația cu teritoriul în evoluția orașelor”. Evenimentul a fost organizat în parteneriat cu Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu.

În cadrul deschiderii oficiale a lucrărilor sesiunii au luat cuvântul reprezentanți din partea organizatorilor: Dan Dumitru Iacob, Președintele Comisiei de Istorie a Orașelor din România, și Rudolf Gräf, Directorul Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu al Academiei Române. În cadrul cuvântărilor au fost salutați participanții, s-a prezentat programul sesiunii și cuprinsul tomului XXXII al revistei *Historia Urbana*.

Evenimentul s-a desfășurat doar în format online, și a inclus șase secțiuni, dintre care trei au avut loc pe 26 iunie. Prima secțiune a inclus patru comunicări, care s-au referit la periferiile sau suburbiile unor orașe din Transilvania perioadei medievale și moderne (Măria Lupescu Makó, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca; Oana Toda și Gianina-Diana Varga, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca; Corina Teodor, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”, Târgu Mureș) și Moldova epocii moderne (Laurențiu Rădvan, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași).

Cea de-a doua secțiune a avut tot patru comunicări cu teme de istorie modernă, care s-au referit la reședințele domnești din Moldova (Mihai Gicoveanu, Liceul Tehnologic „Ștefan cel Mare și Sfânt” Vorona, jud. Botoșani; Dan Dumitru Iacob, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu) și la așezările semiurbane și structurile periferice ale orașelor din Moldova (Andrei Melinte, Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” Iași; Iuliana Brătescu, Colegiul Național Iași).

Cea de-a treia secțiune a reunit trei comunicări cu subiecte dedicate epocii contemporane, care s-au referit la periferiile târgurilor din Valahia (Irina Calotă, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București), zonele extraurbane și periferiile orașului Sibiu (Răzvan C. Pop, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu / Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu; Vasile Ciobanu, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu).

În a doua zi a manifestării s-au desfășurat alte trei secțiuni. Primele două au reunit câte patru comunicări, iar ultima trei. În secțiunea a patra, intervențiile s-au cantonat asupra epocii moderne și au avut ca subiect identificarea periferiilor pe planurile orașului București realizate în prima parte a secolului al XIX-lea (Mihai Anatolii Ciobanu, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași; Toader Popescu, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București), dinamica periferiilor bucureștene în secolele XIX–XX (Cezar Petre Buiumaci, Muzeul Municipiului București) și extinderea orașului Călărași în secolul al XIX-lea (Ileana Kisilewicz, Universitatea Politehnica Timișoara).

Penultima secțiune s-a ocupat de relația centrului cu periferia bazată pe distrugeri/sistematizări (Teodor Octavian Gheorghiu, Universitatea Politehnica Timișoara), integrarea proprietăților nobiliare periferice în orașele București (Irina Nemțeanu, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București) și Câmpulungul (Carmen Opreșcu, cercetător independent, Pitești), sau modul în care realitățile geografice au modelat periferiile unor orașe, studiul de caz fiind dedicat orașului Constanța (Nicoleta Însurățelu, Universitatea Ovidius din Constanța).

Ultima secțiune s-a referit la locuirea în zona periferică a orașelor Brăila (Andreea-Alexandra Frățiman și Ileana Kisilewicz, Universitatea Politehnica Timișoara), Oradea (Bianca-Cristina Gomboș și Andreea-Alexandra Frățiman, Universitatea Politehnica Timișoara) și Buzău (Viorel Gheorghe, Cercetător independent, Buzău).

Subliniem faptul că în data de 26 iunie a fost organizată Adunarea generală a membrilor CIOR și a Asociației „Civitas Nostra”. Concluziile manifestării au fost trase la finalul zilei de 27 iunie, după susținerea ultimelor lucrări ale secțiunilor.

Studiile care vor rezulta din comunicările prezentate în cadrul sesiunii vor fi publicate în numărul din anul 2026 al revistei *Historia Urbana*, în urma procesului de peer-review.

Alexandru Nicolaescu

Conferința Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor (ICHT), Ljubljana, 11–13 septembrie 2025

Conferința Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor (ICHT) s-a desfășurat în toamna acestui an la Ljubljana, fiind găzduită de Centrul de Cercetare al Academiei Slovene de Științe și Arte (ZRC SAZU), prin instituția organizatoare din subordinea sa: Institutul de Istorie Milko Kos din Ljubljana. Membrii ICHT implicați direct în organizarea sesiunii au fost Miha Kosi (Ljubljana), Martin Scheutz și Christoph Sonnlechner (ambii din Viena). Prin tema aleasă pentru această ediție, *Public History and Urban History today. Visibility and usage of urban history*, organizatorii și-au propus o evaluare interdisciplinară, prin lentile de percepție diverse (istorice, sociologice, culturale și politice), a relației dintre cele două domenii ale cercetării istorice asumate în titlul manifestării: „istoria publică” și istoria urbană. Interacțiunea dintre ele nu a fost sondată doar la nivel conceptual, metodologic și discursiv, ci și la nivelul receptării sociale și utilității practice. Miza fiecărei comunicări a fost, în fond, de a răspunde la o întrebare simplă, însă de maximă actualitate: cum facem vizibile, atractive, inteligibile și utile rezultatele cercetărilor de istorie a orașelor pentru un public larg, sau, altfel spus, cum construiește și întreține producția de cunoaștere istorică identitatea și cultura unei comunități?

În cadrul deschiderii, participanții au fost salutați mai întâi de organizatori, după care Martin Scheutz a prezentat o introducere conceptuală și istoriografică asupra domeniului de cercetare istorică *public history*, studiat în universități de cca șase decenii, insistând asupra unor criterii definitorii ale domeniului, între care conservarea memoriei istorice, moștenirea culturală, autenticitatea istorică și recreerea trecutului. Prin exemplele la care a apelat, a anticipat o serie de subiecte care au fost abordate în comunicările care i-au urmat, cum ar fi: importanța monumentelor, inclusiv a celor cuprinse în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și a plăcilor memoriale, simbolistica nomenclurii stradale, importanța muzeelor de istorie a orașelor, circuitele turistice în locuri istorice (cetăți, mănăstiri, locuri de bătlăii), inclusiv excursiile de tip *dark tourism* (Auschwitz, Cernobil), reconstituiri istorice prin diverse metode (filme, festivaluri medievale, benzi desenate, jocuri digitale).

Temele comunicărilor prezentate în primele două zile ale evenimentului au fost variate, fiind grupate în trei secțiuni dedicate memoriei și istoriei urbane, vizibilității istoriei urbane și turismului din orașe, precum și altor abordări ale istoriei orașelor¹.

Lucrările prezentate în prima secțiune au inclus teme referitoare la istoriografia și analiza porticurilor din Bologna și receptarea lor în patrimoniul UNESCO (Rosa Smura, Bologna), istoria orașului Luxemburg reflectată în 99 de obiecte de patrimoniu muzeistic (Michel Pauly, Luxemburg), toponimia centrului vechi al Ljubljanei (Boris Golec, Ljubljana), numele străzilor din câteva orașe poloneze și semnificațiile lor politice, culturale și sociale (Roman Czaja, Torun). Prin subiectele și exemplele expuse, autorii au arătat cum se construiește și se modelează memoria istorică în cazul comunităților urbane, în funcție nu doar de rezultatele și paradigmele cercetărilor științifice – de istorie urbană, în acest caz –, ci și ca urmare a unor negocieri între instituții, comunități și factori politici.

---

¹ Pentru programul detaliat vezi: https://www.historiaurbium.org/wp-content/uploads/2025/07/PROGRAM_final_Ljubljana.pdf, accesat 22.11.2025.

Un alt grupaj de comunicări au cuprins teme referitoare la modalitățile de diseminare publică a istoriei urbane prin intermediul unor portaluri digitale, care reunesc informații, imagini și surse istorice despre oameni, locuri, clădiri, evenimente și altele. Cazurile alese pentru exemplificare sunt cele ale orașelor Bratislava², prezentat de (Juraj Šedivý, Bratislava) și Viena³, prezentat de Christoph Sonnlechner (Vienna), ambii autori oferind detalii despre realizarea, întreținerea și dezvoltarea respectivele platforme digitale, problemele și provocările întâmpinate, însă și despre feedbackul public generat de aceste proiecte.

Trei comunicări foarte consistente au fost dedicate stadiilor de realizare a atlaselor istorice ale orașelor Ljubljana (Miha Kosi) și Luxemburg (Martin Uhrmacher), precum și a atlasului orașelor irlandeze (Jennifer Moore, Dublin). Dacă atlasul sloven este încă în faza de finalizare, preconizându-se tipărirea lui în 2026, celelalte două proiecte au evoluat la etapa digitală de diseminare, prin generarea de hărți interactive, care permit explorarea „stratigrafică” și documentată a topografiei urbane⁴.

În alte trei comunicări au fost expuse metode concrete de descifrare a istoriei orașelor și valorificare publică a patrimoniului istoric urban prin metode diverse, complexe și combinate, cum ar fi investigațiile arheologice, restaurările arhitectonice, reconstituiri digitale, circuitele istorice pentru turiști și evenimentele dedicate creșterii vizibilității patrimoniului istoric. Un exemplu concludent l-a reprezentat proiectul de reconstituire 3D a Târgului Nou (*Neuer Markt*) din Viena în perioada barocă (Günther Buchinger și Alarich Langendorf, Vienna), pentru a cărui documentare s-a recurs la consultarea a numeroase surse: rezultate arheologice, surse imagistice și cartografice, documente de proprietate⁵. Un alt caz, expus de Jure Krajšek (Celje), s-a referit la valorificarea muzeistică și turistică a istoriei orașului sloven Celje, reflectată în numeroasele artefacte de origine preistorică, antică și medievală descoperite de arheologi. Un demers similar, axat însă pe semnarea importanței circuitelor istorice, tururilor ghidate, festivalurilor istorice, evenimentelor culturale periodice (cum ar fi Noaptea Muzeelor) și proiectelor de comemorare cu instrumente digitale a unor evenimente istorice, toate dedicate descoperirii de către public a istoriei orașului Budapesta, a fost prezentat de Erika Szívós (Budapesta).

Un rol semnificativ în definirea identității urbane îl are patrimoniul construit, și din această perspectivă istoricul de artă Franci Lazarini (Ljubljana) a prezentat proiectele arhitectonice și urbanistice ale unuia dintre arhitecții proeminenți ai Sloveniei, Jože Plečnik (1872–1957). Nu în ultimul rând, identitatea urbană poate fi descifrată și reprezentată prin filtre literare, ficționale, cum a demonstrat în cadrul comunicării sale Wolfgang Brylla (Zielona Góra), care a ales ca teren de explorare romanul polițist.

În programul conferinței au fost incluse ședința Grupului de lucru pentru atlase, în care accentul prezentărilor și discuțiilor s-a pus pe situația proiectelor naționale ale atlaselor, și Adunarea generală a ICHT, în cadrul căreia au fost aleși un nou președinte (Rosa Smura) și un nou comitet de conducere, au fost propuși și acceptați noi membri activi și onorifici și s-au discutat detaliile organizatorice ale sesiunii de anul viitor, care va avea loc la Kaunas, în Lituania.

Tot în programul manifestării au fost incluse un tur ghidat al centrului istoric al orașului Ljubljana și o excursie de o zi în orașele Celje, Maribor și Ptuj, localități cu un patrimoniu istoric impresionant și cu un potențial turistic pe măsură. Aceste tururi ghidate le-au oferit participanților ocazia de a lua contact cu numeroase vestigii istorice, expuse atât muzeistic, cât și *in situ*, cu monumente excepționale prin vechime, importanță istorică și estetică arhitecturală, cu particularitățile urbanistice ale acestor orașe și, nu în ultimul rând, cu peisajul pitoresc care le înconjoară.

² <https://www.pammap.sk>, accesat 22.11.2025.

³ <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at>, accesat 22.11.2025.

⁴ <http://www.luxatlas.lu>; Digital Atlas of Cork/Corcaigh, <https://experience.arcgis.com/experience/b0878e633a5242e4a4de7656d70cde83/page/Map/?views=View>, accesate 22.11.2025.

⁵ „Barockstadt Wien digital: Der Neue Markt, um 1760”, <https://www.oeaw.ac.at/ihb/forschungsbereiche/kunstgeschichte/archiv/abgeschlossene-forschungsprojekte/barockstadt-wien-digital>, accesat 22.11.2025.

În ansamblu, conferința a reușit să coaguleze într-o manieră interdisciplinară și academică perspective diverse de cercetare și valorificare a istoriei urbane, de racordare a rezultatelor teoretice cu cele practice, de creare de instrumente și resurse inovatoare și adecvate pentru diseminarea istoriei către un public cât mai larg. Comunicările și dezbaterile generate pe seama lor au evidențiat faptul că istoria urbană nu trebuie percepută doar ca un depozit inert de cunoștințe științifice despre trecutul comunităților sau doar ca o arhivă a memoriei colective, ci ca un mediu de stimulare a dialogului social și cultural și ca o resursă de construire a viitorului comunitar. Evenimentul a reamintit faptul că istoria, în ansamblu, are un rol complex, dinamic și formativ în plan educațional, cultural, social, identitar și civic, cu aplicativitate concretă și diversă în viața reală. În particular, relația dintre istoria urbană și „istoria publică” evidențiază faptul că istoria trebuie racordată permanent la nevoile societății și că trecutul nu este doar descifrat și conservat, ci și reprezentat, experimentat, reactivat și resemantizat prin instrumente, metode și limbaje noi de diseminare publică.

Dan Dumitru Iacob

ABREVIERI

AARMSI	– <i>Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice</i> , București.
AIIA / AIIX	– <i>Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie / Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”</i> , Iași.
AMEM	– <i>Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei</i> , Iași.
ArhGen	– <i>Arhiva Genealogică</i> , Iași.
AȘUI	– <i>Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași</i> , seria Istorie, Iași.
BCMI	– <i>Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice</i> , București.
CA	– <i>Cercetări arheologice</i> , (Muzeul Național de Istorie a României), București.
CSȚR	– <i>Călători străini despre țările române</i> , București.
DIR	– <i>Documente privind istoria României</i> , București.
DRH	– <i>Documenta Romaniae Historica</i> , București.
HU	– <i>Historia Urbana</i> , București.
IN	– „Ioan Neculce”. <i>Buletinul Muzeului Municipal din Iași</i> [Seria I: 1921–1931] / „Ioan Neculce”. <i>Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei</i> [Seria a II-a: 1995–2018] / „Ioan Neculce”. <i>Buletinul Muzeului Municipal „Regina Maria” Iași</i> [Seria a III-a: 2019–prezent], Iași.
SCIVA	– <i>Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie</i> , București.
SMIM	– <i>Studii și Materiale de Istorie Medie</i> , București.
SRdI / RdI	– <i>Studii. Revistă de Istorie / Revista de Istorie</i> , București.
Suceava	– <i>Suceava. Anuarul Muzeului Județean</i> , Suceava.